

Državlanski sporovi u praksi Europskog suda za ljudska prava

Ćuk Handžić, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:105135>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
SVEUČILIŠNI INTEGRIRANI PRIJEDIPLOMSKI I DIPLOMSKI STUDIJ
PRAVO

KATEDRA ZA UPRAVNO PRAVO

Magdalena Ćuk Handžić

**DRŽAVLJANSKI SPOROVI U PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA
LJUDSKA PRAVA**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Lana Ofak

Zagreb, veljača 2025.

Izjava o izvornosti

Ja, Magdalena Ćuk Handžić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima osim onih navedenih u radu.

Magdalena Ćuk Handžić, v.r.

SAŽETAK

Cilj ovog rada je prikazati kako je Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) kroz svoju opsežnu praksu utvrdio poveznicu između proizvoljnog zadiranja u status državljanstva i kršenja prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, garantiranih člankom 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija). Na taj način je ESLJP otvorio alternativni način zaštite od takvog zadiranja, iako samo pravo na državljanstvo nije pokriveno Konvencijom, niti spada u prava koja potpadaju pod zaštitu članka 6. stavka 1 Konvencije. Ukratko će se prikazati dvojaka priroda državljanstva, ističući kako ono posjeduje višestruku dimenziju kao institut javnog prava i kao sveprisutni dio svakodnevnog života pojedinca. Nakon toga slijedi analiza dviju važnih predmeta u kojima je ESLJP po prvi puta uspostavio poveznicu između zadiranja u status državljanstva i kršenja prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života. Potom će se proučiti bitne presude i odluke u kojima je ESLJP postepeno razvio metodologiju odlučivanja o tome je li se dogodila povreda prava iz članka 8. Konvencije, bilo proizvoljnim oduzimanjem državljanstva, neosnovanim odbijanjem primitka u državljanstvo ili odugovlačenjem regulacije statusa državljanstva.

Ključne riječi: pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, oduzimanje državljanstva, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europski sud za ljudska prava, državljanski sporovi

Disputes related to citizenship matters in the case law of the European Court of Human Rights

SUMMARY

The aim of this paper is to demonstrate how the European Court of Human Rights (hereinafter: the ECHR) has managed to establish, through its extensive case law, a link between the acts of arbitrary interference into citizenship status and the violation of the right to respect of private and family life, guaranteed by Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter: the Convention). In this manner, the Court created an alternative way of protection against such interferences, eventhough the right to citizenship itself is not covered by the provisions of the Convention, nor does it fall under the protection of Article 6, Paragraph 1 of the Convention. We shall briefly present the dual nature of citizenship, emphasizing that it has a multiple dimension as an institute of public law and as an ever-present part of an individual's daily life. This is followed by an analysis of two important cases in which the Court had for the first time established a link between the acts of arbitrary interference into a person's citizenship status and the violation of the right to respect for private and family life. Afterwards, we shall be analyzing several important judgments and decisions in which the Court has gradually developed a methodology for deciding whether a violation of rights guaranteed by Article 8 of the Convention has occurred, either by arbitrary deprivation of citizenship, by unjustified refusal of admission to citizenship or by delaying the regulation of citizenship status.

Keywords: right to respect for private and family life, deprivation of citizenship, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, citizenship disputes

1	UVOD	1
2	DVOJAKA PRIRODA DRŽAVLJANSTVA	3
2.1	Državljanstvo kao spona između pojedinca i države	3
2.2	Državljanstvo i njegova uloga u privatnoj i obiteljskoj sferi pojedinca.....	6
2.3	Uspostavljanje korelacije između zadiranja u državljanski status i povrede prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije	11
2.3.1	Predmet <i>Karashev i obitelj protiv Finske</i>	15
2.3.2	Predmet <i>Slivenko protiv Latvije</i>	18
3	KATEGORIJE DRŽAVLJANSKIH SPOROVA PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA.....	21
3.1	Državljanski sporovi pokrenuti uslijed proizvoljnog oduzimanja već stečenog državljanstva.....	25
3.1.1	Predmet <i>Ahmadov protiv Azerbajdžana</i>	26
3.1.2	Predmet <i>Alpeyeva i Dzhalagoniya protiv Rusije</i>	28
3.1.3	Predmet <i>Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana</i>	32
3.1.4	Predmet <i>Ramadan protiv Malte</i>	34
3.1.5	Predmet <i>Usmanov protiv Rusije</i>	37
3.2	Državljanski sporovi pokrenuti zbog nepriznavanja pravne povezanosti između djece rođene od surogat majke i njihovih genetskih roditelja.....	40
3.2.1	Predmet <i>Menesson protiv Francuske</i>	41
3.2.2	Predmet <i>Labassee protiv Francuske</i>	44
3.2.3	Predmet <i>S.-H protiv Poljske</i>	45
3.3	Državljanski sporovi pokrenuti uslijed oduzimanja već stečenog državljanstva zbog povezanosti s terorizmom i radi zaštite državne sigurnosti.....	47
3.3.1	Predmet <i>K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i>	49
3.3.2	Predmet <i>Ghoumid i ostali protiv Francuske</i>	51
3.3.3	Predmet <i>Johansen protiv Danske</i>	53
3.4	Državljanski sporovi pokrenuti zbog brisanja iz registra prebivališta i odugovlačenja regulacije statusa “izbrisanih“ uslijed raspada bivših državnih tvorevina.....	55
3.4.1	Predmet <i>Kurić i ostali protiv Slovenije</i>	56
3.4.2	Predmet <i>Hoti protiv Hrvatske</i>	59

3.5	Ostale bitne presude	62
3.5.1	Predmet <i>Genovese protiv Malte</i>	63
3.5.2	Predmet <i>Huseynov protiv Azerbajdžana (br.2)</i>	64
4	DRŽAVLJANSKI SPOROVI I PRIMJENA ČLANKA 8. KONVENCIJE UNUTAR PRAVNOG PORETKA REPUBLIKE HRVATSKE.....	66
5	ZAKLJUČAK	70
6	LITERATURA	72

1 UVOD

Ovaj rad ima za svrhu prikazati način na koji je Europski sud za ljudska prava otvorio alternativni način procesnopravne zaštite u državljanским sporovima, iako pravo na državljanstvo kao takvo nije zajamčeno Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, niti potpada pod zaštitu prava o kojima govori članak 6. Konvencije, u kojemu se određuje pravo na pošteno suđenje.

ESLJP je nedvosmisleno potvrdio u predmetu *Sergey Smirnov protiv Rusije* da pravo na državljanstvo ne spada u građanska prava na koja se odnosi navedeni članak.¹ Međutim, on je kroz svoju praksu izgradio stajalište da će se zaštita pružiti u slučaju da zadiranje u državljanški status čini povredu prava na poštovanje privatnog i/ili obiteljskog života iz članka 8. Konvencije.

Nalaženjem korelacije s navedenim pravima, kao i izgradnjom kriterija za određivanje je li došlo do nezakonitog postupanja i proceduralnih grešaka prilikom odlučivanja o državljanском statusu pojedinca, strankama se učinilo dostupnim da brane svoje interese neovisno o tome što njihove specifične situacije nisu pokrivenе člankom 6. Konvencije.

ESLJP je odredio formulu i kriterije koje primjenjuje na svaki slučaj. Međutim, isto tako uvijek uzima u obzir i specifične okolnosti svakog pojedinog predmeta, proučavajući razinu posljedica koju arbitrarno zadiranje ima na privatni i obiteljski život podnositelja zahtjeva. ESLJP obraća veliku pozornost na praktični učinak na dosadašnju kvalitetu i način života pojedinca i na taj način određuje koliko ga zadiranje u njegov status državljanstva uistinu pogađa. Nadalje, ESLJP isto gleda je li ispunjen određeni legitimni cilj navedenim zadiranjem i jesu li poduzete mjere bile nužne u demokratskom društvu.

Prvo će se ukratko izložiti koncept državljanstva kao poveznice između države i pojedinca, dakle kao instituta javnog prava. Potom će se napraviti prikaz načina na koji status državljanstva nalazi svoje prisustvo u svakodnevnom životu, obuhvaćajući bitne sfere kao što su mogućnost zasnivanja radnog odnosa, ishođenja osobnih dokumenata i drugih aspekata koji utječu na privatni i obiteljski život pojedinca. Time ćemo prikazati kako doista, unatoč tome što se radi o institutu javnog prava kojim se uređuju međusobna prava i obveze države i pojedinca, status državljanstva je veoma bitan

---

¹ *Sergey Smirnov protiv Rusije*, zahtjev br. 14085/04, odluka glede dopuštenosti zahtjeva donesena u srpnju 2006.

i prisutan u privatnim odnosima, kao i ekonomskim i socijalnim pravima. Na taj način ćemo dobiti predodžbu kako državljanstvo itekako utječe na privatnu i obiteljsku sferu.

Nakon toga ćemo kroz primjere dva važna sudska predmeta (*Karashev i obitelj protiv Finske i Slivenko i drugi protiv Latvije*) prikazati kako je ESLJP prvi puta priznao da postoji korelacija između arbitrarnog zadiranja u status državljanstva i kršenja prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije.

Nadalje, izložit će se relevantni predmeti u kojima se provlači navedena problematika i u kojima je ESLJP postepeno izgradio metodologiju koju primjenjuje kako bi utvrdio je li doista došlo to povrede prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, kao i razinu posljedica koje su nastale na dosadašnji život pojedinca uslijed tog zadiranja. Presude i odluke koje su povezane sličnom tematikom i sličnim zahtjevima će biti obrađene zajedno u prikladno naslovljenim poglavljima.

Vidjet ćemo kako ESLJP utvrđuje povredu konvencijskih prava ako su poduzete mjere bile nezakonite (i samim time proizvoljne), i ako postoje stvarne posljedice koje utječu na nesmetano uživanje prava na privatni i obiteljski život, kao što su potencijalno protjerivanje iz države, nepriznavanje pravne veze između djece i njihovih genetskih roditelja, nemogućnost zaposlenja, razdvajanje obitelji, ometanje razvitka socijalnog identiteta pojedinca i stvaranja ostalih zapreka za normalno funkcioniranje u zajednici.

Navedena vrsta zaštite uvelike koristi osobama kojima je nepravedno oduzeto državljanstvo i time znatno promijenjen i otežan dosadašnji način života. Također je relevantno glede situacija u kojima određena država ne priznaje državljanski status temeljem načela *ius sanguinis* djetetu rođenom od strane surogat majke, unatoč nesumnjivo dokazanoj genetskoj povezanosti između djeteta i roditelja čije bi državljanstvo trebalo steći. Isto tako su sve češći slučajevi oduzimanja državljanstva osobama povezanim ili osuđenim za kaznena djela povezana s terorizmom, kao svojevrsna dodatna sankcija uz kaznene sankcije. S jednakom pažnjom trebamo gledati i situacije nereguliranog statusa osoba koje su ostale bez državljanstva ili izbrisane iz registra prebivališta nakon raspada bivših državnih tvorevina.

Kao što možemo vidjeti iz navedenih primjera, radi se o veoma važnim aspektima privatnog i obiteljskog života pojedinca, i oni su kao takvi vrijedni zaštite. Nadalje, radi se o veoma aktualnoj temi, pogotovo uslijed povećanih migracija u posljednjem desetljeću i s time povezanih sporova

nastalih uslijed arbitrarnog odbijanja zahtjeva za primitak u državljanstvo, kao i oduzimanja državljanstva već naturaliziranih osoba.

Primarna metoda istraživanja ovog rada je opsežno proučavanje relevantne sudske prakse Europskog suda za ljudska prava, odnosno ukazivat će se na zaključke presuda gdje se priznaje veza između proizvoljnog zadiranja u status državljanstva i povrede prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života članka 8. Konvencije. Osim sudske prakse, koristit ćemo i drugu relevantnu literaturu i pravne akte.

2 DVOJAKA PRIRODA DRŽAVLJANSTVA

Državljanstvo se često primarno promatra kao institut javnog prava, budući da se radi o posebnoj sponi između pojedinca i države koja proizvodi određene pravne posljedice za obje strane. Međutim, treba se osvrnuti i na drugi aspekt državljanstva, njegov odraz na ekonomska i socijalna prava pojedinca, kao i na utjecaj statusa državljanstva na njegovu ulogu u zajednici i mogućnost integracije u društvo u kojem se osoba nalazi. Ovaj drugi aspekt je veoma važan, budući da se podnositelji zahtjeva pred Europskim sudom za ljudska prava pozivaju na način na koji je zadiranjem u taj status povrijeđeno pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života. Shodno tome je potrebno ukratko prikazati načine na koje državljanski status doista prožima navedene aspekte života. Prvo ćemo ukratko obraditi državljanstvo u pogledu njegove javnopravne prirode, a potom ćemo prikazati njegov ekonomski i socijalni utjecaj na svakodnevni život pojedinca.

2.1 Državljanstvo kao spona između pojedinca i države

Državljanstvo predstavlja poseban odnos i vezu s određenom državom, a njegovo stjecanje je obično detaljno regulirano zakonom. Načela stjecanja državljanstva variraju od države do države, a obično se radi ili o stjecanju državljanstva rođenjem (primjenom načela *ius sanguinis* ili *ius soli*), ili stjecanje prirođenjem (naturalizacijom). Prilikom stjecanja prirođenjem se često uzima u obzir i duljina prebivališta pojedinca na teritoriju države (*ius domicili*), u kombinaciji s ostalim

kriterijima koji ovise o dotičnom pravnom poretku. U određenim slučajevima se uvjeti za stjecanje mogu određivati i specifičnim međunarodnim ugovorima.²

Prema Borkoviću, radi se o specifičnom pravnom odnosu, zasnovanom između fizičke osobe i suverene države, kojeg karakterizira trajnost, i na temelju kojeg nastaju međusobna prava i obveze.³

U praksi, to znači da država daje određena prava pojedincu unutar svojeg pravnog poretka, a isto tako štiti njegove interese i kada pojedinac nije na teritoriju same države (primjer su veleposlanstva i konzulati koje država ima u drugim zemljama). Jednako tako, pojedinac ima određene dužnosti i prema državi, primjerice plaćanje poreza, razna javna davanja i služenje vojnog roka.

Nadalje, državljani imaju mogućnost nesmetanog sudjelovanja u političkom životu. Oni posjeduju aktivno i pasivno biračko pravo, što znači da mogu sudjelovati na izborima na lokalnoj i nacionalnoj razini, i kao dio glasačkog tijela i kao kandidati. Navedena prava su veoma važna jer omogućuju vršenje utjecaja na političku sliku određene zajednice i dobivanje određene uloge u kreiranju budućih bitnih odluka koje se odnose na cijelu državu.

Treba napomenuti da se ne smije miješati pojam “državljanstvo“ s pojmom “nacionalnost“, budući da nacionalnost označava pripadnost određenom narodu i nije nužno da svi pripadnici određenog naroda imaju isto državljanstvo.⁴

U slučaju da pojedinac posjeduje državljanstvo dviju suverenih država, takva osoba se naziva bipatridom ili bipolitom. Kada posjeduje više od dva državljanstva, ta osoba se naziva polipatridom.⁵

Glavni problem ovakvih slučajeva se sastoji u tome da može doći do kolizije prava i dužnosti koje postoje između pojedinca i država čiji je on državljanin, pogotovo što se tiče poreznih obveza i služenja vojnog roka. Također može doći i do izbjegavanja kaznene odgovornosti, pogotovo ako se osoba skloni u državu koja ne izručuje svoje državljane. Kako bi se izbjegli ovakvi problemi, često se primjenjuje načelo isključivosti (primata) domaćeg državljanstva, prema kojem se pred

---

² Borković, Ivo, *Upravno pravo*, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002., str. 172.

³ *Ibid.*, str. 165.

⁴ *Ibid.*, str. 167.

⁵ *Ibid.*, str. 168.

tijelima određene države u obzir uzima samo domaće državljanstvo pojedinca kao da njegova druga državljanstva ne postoje.⁶

Postoji još jedna kategorija koju čine osobe koje nemaju državljanstvo niti jedne države (apatridi), a njihov položaj karakterizira velika pravna nesigurnost i veoma često nemaju pristup brojnim pravima, budući da se nijedna država formalno ne brine o njihovim interesima na isti način na koji je obvezna se brinuti o svojim državljanima.⁷

U hrvatskom pozitivnopravnom poretku, osnove glede statusa državljanstva su spomenute unutar Ustava, a detaljnije su razrađena pravila unutar Zakona o hrvatskom državljanstvu.

Prema članku 9. stavku 2. Ustava, državljanin Republike Hrvatske ne može biti prognan iz Republike Hrvatske niti mu se može oduzeti državljanstvo. Također nije moguće njegovo izručenje drugoj državi, osim kad se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji, koja je donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije.⁸

Nadalje, određuje se u prvom stavku članka 10. Ustava da Republika Hrvatska štiti prava i interese svojih državljana koji žive ili borave u inozemstvu, i promiče njihove veze s domovinom.⁹

U nedavno vrijeme se stvara koncept državljanstva povezan s određenim supranacionalnim organizacijama, pri čemu se prvenstveno možemo osvrnuti na državljanstvo Europske unije koje proizlazi iz pripadnosti državi članici. Državljanstvo Europske unije je neraskidivo povezano s državljanstvom članica, kao svojevrsnom bazom, i ne postoji samo po sebi.

U tom kontekstu državljanima određene članice Europske unije uživaju i brojna prava koja im Unija pruža, npr. glasanje na lokalnoj razini u svakoj državi članici, kao i mogućnost glasanja na izborima za nove članove njenih institucija. Ovo se primarno odnosi na glasanje za izbor zastupnika u Europskom parlamentu. Međutim, državljanstvo Unije se ne može smatrati državljanstvom u tradicionalnom smislu te riječi, budući da mu nedostaju njegove klasične karakteristike. Ono se treba promatrati iz gledišta njegovog komplementarnog statusa, kao vrste

---

⁶ *Ibid.*, str. 168.

⁷ *Ibid.*, str. 168.

⁸ Ustav Republike Hrvatske, NN br. br. 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 – pročišćeni tekst, 55/01 – ispravak, 76/10, 85/10 – pročišćeni tekst, 05/14.

⁹ *Ibid.*

nadopune nacionalnog državljanstva. U tom smislu, ono samo osigurava određena dodatna prava, ali ne zamjenjuje originalno državljanstvo, niti može postojati i biti dobiveno neovisno o postojanju statusa državljanstva države članice Europske unije.¹⁰

Prema navedenom je nedvojbeno da se kod državljanstva radi o institutu koji spada u javno pravo, i za koji svaka država ima prerogativ da odredi uvjete za njegovo stjecanje, kao svoj *domaine réservée*. Međutim, ono itekako utječe na privatnu sferu pojedinca. Ovisno o tome na koje se aspekte državljanstva fokusiramo, ono se može podijeliti na formalno i supstantivno državljanstvo. U gornjim odlomcima smo opisali značajke formalnog državljanstva, pokazujući kako ono predstavlja članstvo u državi i legalnu oznaku kojom se pojedinac može uopće smatrati državljaninom.¹¹

2.2 Državljanstvo i njegova uloga u privatnoj i obiteljskoj sferi pojedinca

Nakon što smo opisali glavne karakteristike formalnog državljanstva, obratit ćemo pozornost na supstantivno državljanstvo.

Supstantivno državljanstvo se fokusira na aspekt sudjelovanja u zajednici, odnosi se na ekonomska i socijalna prava, kao i na izgradnju identiteta u određenoj kulturnoj sredini.¹² Iako se državljanstvo u teoriji smatra poveznicom između pojedinca i same države, dakle spadajući u sferu javnog prava i regulirajući međusobna prava i obveze, samo državljanstvo isto tako predstavlja bitan dio identiteta pojedinca i njegovog položaja u društvu. Ono je veoma važno za njegovu integraciju u specifičnoj sredini u kojoj se nalazi, prožimajući njegov osobni život i razvoj.

Reguliranim statusom državljanstva se omogućava pristup nizu prava i pogodnosti pojedincu i njegovoj obitelji. Velika većina prava povezana sa zaposlenjem, obrazovanjem, zdravstvenom zaštitom, i raznim socijalnim pravima, uvjetovana su posjedovanjem dokumenata ili osobnih iskaznica kojima se dokazuje pripadnost određenoj državi, ili barem dokazi o prijavljenom prebivalištu ili boravištu.

---

¹⁰ Marković, Milan; Vukašinović, Aleksandra, Europsko državljanstvo: razvoj, utjecaj i izazovi, Hrvatska i komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 16 No. 3, Zagreb, 2016., str. 501.

¹¹ Zlatković Winter, Jelena, Državljanstvo, nacionalni identitet i migracije: europska perspektiva, Revija za sociologiju, Vol. 32 No. 1-2, Zagreb, 2001., str. 39.

¹² *Ibid.*, str. 39.

Koncept supstantivnog državljanstva se stoga uvelike poklapa s pravima zajamčenima u članku 8. Konvencije, kao i s onime što Europski sud za ljudska prava priznaje da pripada sferi privatnog života pojedinca, pogotovo onaj dio koji se odnosi na izgradnju socijalnog identiteta unutar zajednice. U prilog tome govori i odlomak iz presude *Usmanov protiv Rusije*, u kojem “sud ponavlja da je pojam „privatnog života” u smislu članka 8. Konvencije širok pojam koji, između ostalog, obuhvaća pravo na uspostavljanje i razvijanje odnosa s drugim ljudskim bićima, pravo na osobni razvoj i pravo na samoodređenje”.¹³

Slično ćemo vidjeti i u presudi *Menesson protiv Francuske*, gdje je ESLJP našao da nepriznavanje pravne povezanosti između djeteta rođenog od surogat majke i njegovih genetskih roditelja, a samim time i nepriznavanje da je dijete steklo državljanstvo prema načelu *ius sanguinis*, dovodi do zadiranja u identitet djece i kršenja prava na poštivanje privatnog života.¹⁴

ESLJP prilikom određivanja postojanja povrede članka 8. Konvencije provjerava i kakve posljedice postoje na dosadašnje životne uvjete podnositelja zahtjeva. Primjerice, ukoliko ESLJP utvrdi da samo oduzimanje već stečenog državljanstva ne dovodi do bitnih promjena ili gubitka prava, takav zahtjev će smatrati neosnovanim i neće se smatrati da je došlo do kršenja prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života podnositelja. Ovakvu situaciju ćemo uočiti npr. u presudama *Ramadan protiv Malte*, *Ghoumid i ostali protiv Francuske* i *S.-H. protiv Poljske*.

Ukoliko su posljedice dovoljno teške da dovode do gubitka osnovnih socijalnih i ekonomskih prava, a takvo zadiranje se ne može opravdati legitimnim ciljem niti nužnošću u demokratskom društvu, ESLJP će u takvim situacijama potvrditi da je došlo do kršenja prava iz Konvencije.

Također možemo uočiti da su brojna prava koja proizlaze iz pripadnosti državljanstvu Europske unije povezana s ekonomskim i socijalnim pravima, kao i mogućnošću učinkovitije integracije u određenom društvu u kojem se pojedinac nalazi. Ono služi kako bi se bitno olakšalo ostvarivanje četiriju sloboda Unije, a to se pogotovo odnosi na slobodu kretanja osoba i traženja zaposlenja bilo gdje na području država članica.

Iako prava koja proizlaze iz članstva u Europskoj uniji nisu formalno povezana s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, ipak treba uzeti u obzir da su brojne

---

¹³ *Usmanov protiv Rusije*, zahtjev br. 43936/18, konačna presuda od 22. prosinca 2020., para. 52.

¹⁴ *Menesson protiv Francuske*, zahtjev br. 65192/11, presuda od rujna 2014., para. 100.

države potpisnice Konvencije ujedno i članice Unije, a državljanstvo Europske unije je neraskidivo povezano s primarnim državljanstvom matične države. Na taj način samim zadiranjem u status državljanstva matične države dešava se promjena i u sferi prava koja nudi državljanstvo Europske unije. Iz navedenog možemo zaključiti da primarno državljanstvo matične države i supsidijarno državljanstvo Europske unije zajedno otvaraju pristup pravima koja omogućuju pojedincu da izgradi stabilni privatni i obiteljski život na određenom području. Stoga, bilo kakvo proizvoljno zadiranje u državljanstvo matične države povlači za sobom potencijalno uskraćivanje povezanih socijalnih i ekonomskih prava.

Craig i de Búrca navode koje je promjene i prava donijelo državljanstvo Europske unije. Ono je proširilo i ojačalo postojeća prava kretanja, boravka i nediskriminacije. Isto tako, omogućena su socijalna prava građanima koji nisu ekonomski aktivni, pod uvjetom da to ne predstavlja nerazuman teret za državu članicu u kojoj se nalaze. Nadalje, povećana su prava studenata i onih koji traže zaposlenje ako su dovoljno integrirani u državi članici. Također, članak 16. Direktive 2004/38 propisuje da državljani Europske unije, koji su zakonito neprekinuto boravili pet godina na području određene države članice, imaju pravo da im se prizna da imaju prebivalište u toj državi (*permanent residence*), što im omogućuje pristup brojnim socijalnim pravima.¹⁵

U pravnom poretku Republike Hrvatske možemo uočiti da status državljanstva isto tako otvara pristup brojnim socijalnim i ekonomskim pogodnostima. Prilikom naturalizacije prema hrvatskom pozitivnom pravu, samo rješenje o primitku u državljanstvo predstavlja jednu vrstu ulaznice za pristup mnogobrojnim drugim pravima koja su omogućena državljanima u našem pravnom poretku. Takvo rješenje predstavlja konstitutivni upravni akt. Konkretnije, ono je akt-uvjet. Unutar takvog akta se ne navodi i ne određuje raspon svih prava i dužnosti pojedinca, nego se radi samo o uvjetu kako bi određena situacija mogla nastati. Nakon što ona nastane, u potpunosti ovisi o pravnim propisima koji ju reguliraju.¹⁶ Možemo reći da se u osnovi radi o pravu koje otvara vrata brojnim drugim pravima.

---

¹⁵ Craig, Paul; de Búrca, Gráinne, *EU Law: Text, Cases, and Materials*, fifth edition, Oxford University Press, Oxford, 2011., str. 847.

¹⁶ Borković, Ivo, *op.cit.* (bilj. 2), str.369.

Moguće je navesti brojne situacije gdje je potrebno priložiti dokaz o državljanstvu (ili barem o prebivalištu ili odobrenom stalnom boravku) kako bi pojedinci ostvarili određena socijalna i ekonomska prava, ili ishodili razne dozvole i dokumente potrebne za svakodnevni život.

Istaknut ćemo nekoliko primjera iz pravnog poretka Republike Hrvatske u kojima su određena važna prava i usluge vezane uz mogućnost dokazivanja reguliranog državljanškog statusa, prebivališta ili odobrenog stalnog boravka.

Na primjer, prilikom izdavanja vozačke dozvole u Republici Hrvatskoj, zahtjev za njeno izdavanje može podnijeti hrvatski državljanin koji je na području Republike Hrvatske nastanjen i ima prijavljeno prebivalište, hrvatski državljanin koji u Republici Hrvatskoj privremeno boravi i ima prijavljeno boravište u razdoblju od najmanje 185 dana, državljanin države članice EGP-a koji na području Republike Hrvatske ima uobičajeno prebivalište odnosno koji se na području Republike Hrvatske školuje te stranac koji na području Republike Hrvatske boravi najmanje 185 dana u kalendarskoj godini i ima odobren privremeni ili stalni boravak.¹⁷ Posjedovanje vozačke dozvole je česti preduvjet prilikom zaposlenja i znatno olakšava mogućnost slobode kretanja pojedinca na određenom području.

Pravo na inkluzivni dodatak (vrsta novčanog dodatka namijenjenog osobama s invaliditetom) može se priznati hrvatskom državljaninu s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, državljaninu treće zemlje sa stalnim boravkom ili dugotrajnim boravištem ili odobrenim privremenim boravkom u Republici Hrvatskoj, osobi bez državljanstva s privremenim ili stalnim boravkom ili dugotrajnim boravištem u Republici Hrvatskoj i državljaninu države članice Europskoga gospodarskog prostora koji ima prijavljen privremeni ili stalni boravak u Republici Hrvatskoj.¹⁸

Prilikom sklapanja braka, potrebno je matičaru dati na uvid isprave o identitetu i dokaz o državljanstvu, kao i druge isprave koje matičar može zahtijevati u iznimnim slučajevima.¹⁹ Institucija braka je veoma važna za privatni i obiteljski život pojedinca, a povezan je s mogućnošću

---

¹⁷ Ministarstvo unutarnjih poslova, Vozačka dozvola, <https://mup.gov.hr/vozaacka-dozvola-332/332>. (pristup: 13. prosinca 2024.)

¹⁸ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Naknade i usluge u sustavu socijalne skrbi, <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/socijalna-politika-11977/naknade-i-usluge-u-sustavu-socijalne-skrbi/11978> (pristup: 13. prosinca 2024.)

¹⁹ Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Isprave potrebne za sklapanje braka, <https://mpudt.gov.hr/gradjani-21417/iz-djelokruga/sklapanje-braka/isprave-potrebne-za-sklapanje-braka/24514> (pristup: 13. prosinca 2024.)

stvaranja brojnih drugih prava koja proizlaze iz njega, pogotovo u sferi vlasništva i mogućnosti nasljeđivanja.

Glede važnih prava povezanih s prebivalištem ili odobrenim stalnim boravkom, bitno je istaknuti obvezno zdravstveno osiguranje. Na obvezno zdravstveno osiguranje obvezne su se osigurati sve osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, stranci s odobrenim stalnim boravkom ili dugotrajnim boravištem u Republici Hrvatskoj, ako propisima Europske unije, međunarodnim ugovorom odnosno posebnim zakonom nije drugačije određeno.²⁰

Iz ovih primjera možemo uočiti da i određeni stranci mogu biti izjednačeni u pravima s domaćim državljanima, pod uvjetom da imaju regulirano prebivalište ili odobren stalni boravak.

Ukratko ćemo se osvrnuti i na status koji u našem pravnom poretku uživaju strani državljani. U članku 26. Ustava Republike Hrvatske određuje se da svi su državljani Republike Hrvatske i stranci jednaki pred sudovima i drugim državnim i inim tijelima koja imaju javne ovlasti.²¹

Međutim, iako su formalno stranci izjednačeni s hrvatskim državljanima pred tijelima javne vlasti temeljem Ustava, ipak moraju proći razne komplicirane postupke kako bi ostvarili svoja prava. U praksi može biti otežano ishoditi odobrenje stalnog boravka, a samim time se nadovezuju problemi s prijavom prebivališta i eventualnom mogućnošću prijave u primitak u hrvatsko državljanstvo. U kasnijim analizama odluka ESLJP-a ćemo vidjeti da je problem regulacije prebivališta ili odobrenog stalnog boravka, kao i prava povezana s njima, prisutan u predmetima *Kurić i ostali protiv Slovenije* i *Hoti protiv Hrvatske*.

Također, stranci koji su državljani Europske unije uživaju povlašteni položaj u odnosu na strance koji su državljani trećih zemalja. Kao što smo već prije spomenuli, državljanstvo Europske unije povlači za sobom brojne pogodnosti kako bi se što laganije u praksi provodile slobode kretanja radnika, slobode pružanja usluga, slobode poslovnog nastana, slobode kretanja robe i kapitala. Državljanima trećih zemalja ne uživaju navedene beneficije.

---

²⁰ Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Tko su osigurane osobe HZZO-a, <https://hzzo.hr/obvezno-zdravstveno-osiguranje-0/tko-su-osigurane-osobe-hzzo> (pristup: 13. prosinca 2024.)

²¹ *Op.cit.* (bilj. 7)

Najranjivija skupina osoba su stoga osobe bez državljanstva (apatridi), kojima je pristup svakodnevnim uslugama onemogućen ako nemaju donekle regulirani status prebivališta ili odobren stalni boravak.

Razlikujemo *de jure* i *de facto* apatride. Osobe kojima nije dodijeljeno državljanstvo automatski ili pojedinačnom odlukom temeljem zakona određene države se smatraju *de jure* apatridima. U slučaju kad se države s kojima pojedinac ima izvornu vezu ne mogu međusobno usuglasiti koja je od njih obvezna dodijeliti tom pojedincu državljanstvo, nastaje situacija gdje ta osoba faktično nema zaštitu nijedne države, iako se ne radi o *de jure* apatridu. U takvom slučaju se radi o *de facto* apatridu.²² Primjeri predmeta pred ESLJP-om u kojima se provlači problematika statusa apatrida i gdje je podnositeljima zahtjeva bilo veoma otežano ostvariti pristup osnovnim pravima i funkcionirati u zajednici su *Kurić i ostali protiv Slovenije* i *Hoti protiv Hrvatske*.

2.3 Uspostavljanje korelacije između zadiranja u državljanski status i povrede prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije

Tijekom XX. stoljeća se brojnim međunarodnim dokumentima izgradio korpus mehanizama za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda na univerzalnoj sferi.

Pravo na državljanstvo je navedeno u članku 15. Opće deklaracije o ljudskim pravima, donesene 1948. godine, koja je služila kao podloga za brojne međunarodne dokumente i ugovore koji su doneseni nakon nje. U prvom stavku navedenog članka deklaracije navodi se da svatko ima pravo na državljanstvo. U drugom stavku se određuje kako nitko ne smije biti samovoljno lišen svoga državljanstva niti mu se smije uskratiti pravo na promjenu državljanstva.²³

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima u prvom stavku članka 17. navodi kako nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni život, obitelj ili dopisivanje, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled. U drugom stavku se navodi da svatko ima pravo na pravnu zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.²⁴

---

²² Državljanstvo i apatridnost, priručnik za parlamentarce, br.11 - 2005., str. 12., http://www.ipu.org/PDF/publications/nationality_cr.pdf (pristup: 13. prosinca 2024.)

²³ Opća deklaracija o ljudskim pravima, Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, NN – MU br. 12/09

²⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Odluka o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, NN – MU br. 12/93

Najbitniji međunarodni ugovor donesen za područje Europe je Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, usvojena u Rimu 4. studenoga 1950. godine, koja uspostavlja efektivan mehanizam zaštite ljudskih prava i osigurava posebnu kontrolu kršenja njenih odredbi. Pravo na državljanstvo nije sadržano u tekstu Konvencije, niti u odredbama njezinih protokola.

Iako je Opća deklaracija o ljudskim pravima služila kao podloga za donošenje drugih međunarodnih dokumenata, među kojima se nalazi i Konvencija, državljanski sporovi nisu pokriveni člankom 6. Konvencije, kojim se jamči pravo na pravično suđenje. Navedeni članak kaže na početku prvog stavka da radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi, ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega, svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj.²⁵

Pandan članku 17. iz Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima nalazimo u članku 8. Konvencije, koji u prvom stavku navodi da “svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja“. Prema navodima drugog stavka, “javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“²⁶

Navedena prava su usko vezana uz ljudsko dostojanstvo i autonomiju pojedinca. Isto tako, zbog raznovrsnih kulturoloških, etičkih, svjetonazorskih i vjerskih okolnosti, teško je postići ujednačenost i jednoglasnost glede navedenih prava u svim državama potpisnicama. Kao što ističe Omejec, upravo zbog takvih različitosti, presude Europskog suda za ljudska prava vezane uz ovaj članak ne počivaju na formaliziranim standardima, nego su kontekstualizirane.²⁷

Budući da se radi o materiji koja je različito uređena u pravnim porecima država potpisnica, kao i to da svaka sredina ima svoje shvaćanje i tumačenje navedenih prava, na ta se prava primjenjuje doktrina područja slobodne prosudbe (*doctrine of margin of appreciation*). Srž te doktrine je da se nacionalnim vlastima ostavlja određeni prostor diskrecije u postupanju unutar kojeg ESLJP ne ulazi

---

²⁵ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokoli broj 1, 4, 6, 7 i 11, NN – MU br. 18/97, 6/99 – pročišćeni tekst, 8/99 – ispravak.

²⁶ *Op.cit.* (bilj. 24)

²⁷ Omejec, Jasna, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava Strasbourgški *acquis*, Drugo dopunjeno izdanje, 2014., str. 931.

prilikom odlučivanja, ali ne smije se prijeći granica onoga što se smatra prihvatljivim u demokratskom društvu.²⁸

Međutim, potrebno je istaknuti kako se ovdje ne radi o apsolutnim pravima (kao što su npr. pravo na život i zabrana mučenja), nego o kvalificiranim konvencijskim pravima.²⁹ Njihova glavna karakteristika je to da države potpisnice imaju mogućnost, pod uvjetima i razlozima određenim drugom stavkom članka, zahvatiti u ta prava i ograničiti ih. Također, odredbe Konvencije koje sadrže kvalificirana konvencijska prava imaju specifičnu strukturu. U prvom stavku je uvijek sadržano samo pravo, a u drugom stavku su postavljeni uvjeti pod kojima ono može biti ograničeno. Mjere ograničenja moraju biti propisane domaćim zakonima (*in accordance with the law*) i moraju biti nužne kako bi se ostvarili taksativno propisani ciljevi u drugom stavku odredbe.³⁰

Kao što vidimo u drugom stavku članka 8. Konvencije, razlozi zbog kojih država može ograničiti prava su zaštita interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, gospodarske dobrobiti zemlje, sprečavanje nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja, morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

U analizi sudske prakse ćemo vidjeti da ESLJP uvijek nastoji proučiti sve okolnosti slučaja i u skladu s njima provesti test kojim provjerava je li takva mjera bila propisana domaćim zakonom (*in accordance with the law*) i je li bila nužna u demokratskom društvu (*necessary in a democratic society*). U ovom slučaju se nužnost tumači strogo i restriktivno, jer mora postojati prijeka društvena potreba (*pressing social need*).³¹

Prilikom primjene članka 8. Konvencije, postavlja se pitanje negativnih i pozitivnih obveze država stranaka, odnosno radi li se samo o obvezi država da se uzdrži od određenih zahvaćanja (dakle negativna obveza), ili postoji li iz formulacije članka obveza da država aktivno djeluje i stvori zakonodavni okvir unutar kojeg će biti omogućeno ostvarivanje navedenih prava. Primarna svrha članka 8. Konvencije je pružiti zaštitu od proizvoljnog zadiranja od strane tijela javne vlasti. Ovdje se radi o klasičnoj negativnoj obvezi i ESLJP smatra da je to osnovni cilj članka 8. Konvencije. Međutim, također se može uočiti da postoje i određene pozitivne obveze država potpisnica, kao što je nužnost usvajanje potrebnih mjera kojima se omogućuje pravo na poštovanje privatnog i

---

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*, str. 852.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

obiteljskog života.³² U osnovi to znači da je potrebno stvoriti određeni zakonodavni okvir i učinkoviti sistem u kojem pojedinci mogu uživati ta prava.

Kada odlučuje je li određena mjera bila u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), ESLJP podrazumijeva da takva odredba mora posjedovati određene bitne karakteristike. Potrebno je da odredba bude dostupna adresatima na koje se odnosi, mora biti predvidiva glede svojih učinaka (*foreseeability*) i moraju postojati odgovarajući postupci i sredstva (*appropriate procedural safeguards*) kojim se stranke mogu koristiti i eventualno od takve mjere obraniti.³³

Nadalje, prilikom odlučivanja je li zadiranje u prava iz članka. 8. Konvencije bilo nužno u demokratskom društvu, ESLJP nastoji postići ravnotežu između interesa države potpisnice i prava podnositelja zahtjeva. Izraz „nužnim“ se tumači restriktivno i nije dovoljno da je određena mjera samo „korisna“ (*useful*), „razumna“ (*reasonable*) ili „poželjna“ (*desirable*). Potrebno je da se radi o mjeri za koju postoji „prijeka društvena potreba“ (*pressing social need*).³⁴

U analizi sudske prakse ćemo vidjeti da se ovi kriteriji prožimaju u svakom predmetu i na temelju njih ESLJP temelji svoje odluke. Isto tako, prilikom utvrđivanja je li došlo do povrede prava na poštovanje privatnog i/ili obiteljskog života podnositelja, ESLJP također utvrđuje je li podnositelj zahtjeva doista imao privatni i/ili obiteljski život na koji se poziva.

Koncept „privatnog života“ ESLJP tumači veoma široko i smatra da ga je nemoguće iscrpno definirati. Sud smatra da privatni život obuhvaća fizički i psihički integritet osobe, kao i višestruke elemente fizičkog i društvenog identiteta osobe.³⁵ Za potrebe ovog rada je relevantno da je ESLJP u svojoj sudskoj praksi prihvatio da se i državljanstvo može smatrati bitnim dijelom čovjekova identiteta i da se zadiranjem u taj status može dogoditi kršenje prava na poštovanje privatnog života.

Osnovna komponenta obiteljskog života je mogućnost da obitelj živi zajedno i da se tako omogući da se obiteljski odnosi normalno razvijaju. Prilikom odlučivanja o tome postoji li obiteljski život u

---

³² Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights - Right to respect for private and family life, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2024., str. 8., https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_eng (pristup: 13. prosinca 2024.)

³³ *Ibid.*, str. 11.

³⁴ *Ibid.*, str. 15.

³⁵ *Ibid.*, str. 26.

pojedinom predmetu, ESLJP uzima u obzir stvarne i bliske osobne veze koje podnositelj ima sa članovima obitelji. Prema tome, bitne su *de facto* obiteljske veze, pri čemu je veoma važno živi li obitelj zajedno, duljina veze među partnerima i jesu li oni pokazali predanost jedan drugomu tako što su zajedno imali djecu. Obiteljski život se odnosi i na bračnu vezu, izvanbračnu vezu, kao i istospolne partnere. Obiteljske veze se odnose i na one koje postoje između roditelja i odrasle djece, u slučaju da postoji određena ovisnost zbog koje je potrebno da nastave živjeti zajedno. Biološka veza nije dovoljna za postojanje obiteljskog života, nego su potrebne konkretne i faktične veze među članovima obitelji, a pogotovo je potrebno da zajedno žive.³⁶

U državlјanskim sporovima ESLJP uglavnom gleda utjecaj koji mjere tijela javnih vlasti imaju na mogućnost podnositelja da nastavi održavati te konkretne i faktične veze s članovima obitelji. Ukoliko ne dođe do realne opasnosti od razdvajanja obitelji i ako ne postoje nepremostive poteškoće kako bi se normalno nastavio odvijati obiteljski život, ESLJP u pravilu određuje da nije došlo do takve povrede. Zadiranje u državlјanski status će imati negativni utjecaj na obiteljski život podnositelja ukoliko dođe do deportacije ili realne opasnosti od deportacije, kao što je primjerice bilo u predmetu *Usmanov protiv Rusije*. Primjeri gdje ESLJP nije našao povredu prava na obiteljski život podnositelja su *Menesson protiv Francuske* i *Labassee protiv Francuske*, budući da je obitelj nesmetano mogla živjeti zajedno i nije u trenutku odlučivanja ESLJP uočio realnu opasnost od razdvajanja.

Slijedom navedenog, vidjet ćemo kako je ESLJP primjenjivao ta shvaćanja i pravila prilikom odlučivanja o predmetima gdje se državlјanski status povezuje s kršenjem prava iz članka 8. Konvencije. Analizirat ćemo činjenično stanje i mišljenja ESLJP-a u predmetima *Karassev i obitelj protiv Finske* i *Slivenko protiv Latvije*. Radi se o veoma važnim slučajevima jer je u njima po prvi puta ESLJP potvrdio da se zadiranjem u pitanje državlјanstva može povrijediti prava garantirana člankom 8. Konvencije.

2.3.1 Predmet *Karassev i obitelj protiv Finske*³⁷

U predmetu *Karassev protiv Finske* (puniji naziv *Karassev i obitelj protiv Finske*) podnositelji zahtjeva su u trenutku dolaska u Finsku 1991. godine bili državlјani Sovjetskog Saveza.

---

³⁶ *Ibid.*, str. 82.

³⁷ *Karassev i obitelj protiv Finske*, zahtjev br. 31414/96, odluka o nedopuštenosti zahtjeva donesena u siječnju 1999.

Posjedovali su turističku vizu i nakon njezina isteka su zatražili azil, pozivajući se na turbulentnu političku situaciju i državni udar unutar Sovjetskog Saveza. Njihov zahtjev je odbijen, a u međuvremenu im je naređeno da napuste teritorij Finske, na što je obitelj uložila žalbu.

Tijekom tih postupaka je 1992. godine rođeno dijete, Pasi Karassev. Relevantne vlasti nisu obitelji priznali potrebnu socijalnu pomoć za rođenje djeteta, niti roditeljske naknade, opravdavajući ove odluke time da podnositelji nisu imali odobreni stalni boravak u Finskoj niti regulirani status. Obitelj je istaknula da nije moguće da ih se protjera iz Finske sve dok se ne riješi pitanje eventualnog dodjeljivanja finskog državljanstva njihovom djetetu.

Tijela javne vlasti su istaknula kako je obitelj imala prebivalište na području Ruske Federacije prilikom dolaska u Finsku, i da po ruskom zakonu su samim time bili ruski državljani. Shodno tome je Pasi Karassev od rođenja ruski državljanin i nije moguće da je stekao finsko državljanstvo rođenjem na finskom teritoriju.

Međutim, ruska ambasada je 1996. godine potvrdila da obitelj nema rusko državljanstvo i da su bez državljanstva. Slijedom toga je obitelj zatražila da finski predsjednik potvrdi da je Pasi Karassev stekao finsko državljanstvo samim rođenjem na finskom tlu. Budući da mu roditelji nisu bili državljani Ruske Federacije, bilo bi nemoguće smatrati da je on u trenutku rođenja stekao rusko državljanstvo prema načelu *ius sanguinis*. Kako bi se izbjeglo da tek rođeno dijete ostane bez državljanstva, prema finskom zakonu je određeno da tada ono stječe finsko državljanstvo prema načelu *ius soli*.

Treba napomenuti da tijekom svih tih godina čekanja regulacije svog statusa i odobrenja stalnog boravka, obitelj je veoma otežano dolazila do osnovnih socijalnih prava, od zaposlenja do mogućnosti dobivanja roditeljske potpore.

Godine 1997. je Ministarstvo unutarnjih poslova Finske je naredilo Ministarstvu vanjskih poslova da ishodi definitivni odgovor od ruskih vlasti o državljanском statusu obitelji. Naime, Ministarstvo je ukazivalo na tadašnji ruski zakon prema kojem su svi građani bivšeg Sovjetskog Saveza s prebivalištem na području Ruske Federacije smatrani ruskim državljanima ukoliko ne izjave prigovor. Odgovor ruskih vlasti je bio negativan. Prema mišljenju Komisije za državljanstvo predsjednika Ruske Federacije, budući da se obitelj nikad više nije vratila na ruski teritorij u okviru rokova određenih ruskim zakonom o državljanstvu, uzimajući u obzir da se već pet godina nalaze

u Finskoj bez namjere vraćanja i održavanja veza s Rusijom, oni se ne mogu smatrati ruskim državljanima.

Vrhovni upravni sud Finske je istaknuo da, iako obitelj trenutno možda nema rusko državljanstvo, to ne znači da nisu bili državljani Sovjetskog Saveza u trenutku dolaska u Finsku i u trenutku rođenja Pasi Karasseva. Shodno tome, predsjednik Republike Finske je potvrdio da se Pasi ne može smatrati finskim državljaninom.

Godine 1998. je predmet završio pred Europskim sudom za ljudska prava. Podnositelji su istaknuli kako su finske vlasti neprimjereno dugo odugovlačile regulaciju njihovog statusa i odobrenja stalnog boravka. Obitelj nije mogla uživati mnoga prava kroz period od nekoliko godina. Također ističu da finske vlasti nisu priznale da je Pasi Karassev finski državljanin od rođenja, iako su ruske vlasti uporno ponavljale da on nije stekao rusko državljanstvo. Na taj način, prema tvrdnjama podnositelja, je došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije, kao i prava iz članka 14., koja se odnose na zabranu diskriminacije.

ESLJP je analizirao slučaj i istaknuo je kako pravo na državljanstvo nije spomenuto u odredbama Konvencije, niti u Protokolima. Međutim, ESLJP je također istaknuo kako ne isključuje da proizvoljno uskraćivanje državljanstva može u određenim okolnostima otvoriti pitanje kršenja članka 8. Konvencije zbog utjecaja takvog uskraćivanja na privatni život pojedinca. Slijedom toga je krenuo ispitivati je li doista došlo do proizvoljnosti u postupanju i jesu li posljedice doista pogodile pravo zaštićeno Konvencijom.

ESLJP je napomenuo da je odgovor ruskih vlasti glede statusa državljanstva bio dvosmislen. Njime se samo potvrdilo da obitelj nije imala rusko državljanstvo u trenutku kad je postavljeno to pitanje, ali ostaje nejasno jesu li ga imali kada su došli u Finsku 1991. godine. Zbog toga se zapravo nije moglo definitivno odrediti je li Pasi Karassev doista imao rusko državljanstvo u trenutku rođenja, pa zato se nije moglo sa sigurnošću tvrditi da je stekao finsko državljanstvo samim rođenjem na finskom tlu. U tom smislu ESLJP ne smatra da su finske vlasti postupale proizvoljno.

Potom se osvrnuo na posljedice i način na koji navedena situacija utječe na život obitelji. U trenutku odlučivanja, podnositeljima zahtjeva ne prijeti protjerivanje iz Finske. Roditelji imaju boravišnu dozvolu i putovnicu za strance, a slični dokumenti se mogu ishoditi i za Pasi Karasseva. On odnedavno također uživa socijalne pogodnosti kao što su općinski vrtić (od 1. lipnja 1996.) i dječji

doplatak (od 28. svibnja 1997.). Njegova majka prima naknadu za nezaposlene. Iako obitelj nije uživala te beneficije od samog početka, ESLJP ne nalazi da bi se posljedice odbijanja da se Pasi Karassevu prizna status finskog državljanina, uzete zasebno ili u kombinaciji sa samim odbijanjem, mogle smatrati dovoljno ozbiljnima da krše članak 8. Konvencije. Zbog toga se zahtjev smatra nedopuštenim.

Dakle, iako ESLJP smatra zahtjev nedopuštenim, on je i dalje priznao da postoji korelacija između zadiranja u status državljanstva i potencijalnog kršenja prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije.

2.3.2 Predmet *Slivenko protiv Latvije*³⁸

Sada ćemo analizirati činjenično stanje i odluku ESLJP-a u predmetu *Slivenko protiv Latvije*.

Podnositeljice zahtjeva su Tatjana Slivenko i njezina kćer Karina Slivenko, a izvorno je podnositelj bio i Tatjanin suprug i Karinin otac Nikolay Slivenko. Prva podnositeljica je rođena u Estoniji i kao dijete se preselila s roditeljima u Latviju, gdje je provela cijeli život. Nikolay Slivenko je u Latviji služio kao sovjetski vojni časnik, a podrijetlom je iz Rusije. Nakon sklapanja braka 1980. godine i rođenja kćeri Karine 1981. godine, Nikolay je otišao u mirovinu 1986. godine.

Latvija je proglasila nezavisnost od Sovjetskog Saveza 1991. godine, a 1992. godine se Ruska Federacija proglasila nadležnom nad svim pripadnicima bivše sovjetske vojske na teritoriju Latvije. Podnositeljice su prijavljene u evidenciju stanovnika Latvije kao bivše državljanke Sovjetskog Saveza i nisu imale nikakvo drugo državljanstvo (dakle, proglašenjem nezavisnosti Latvije podnositeljice su postale apatridi). Međutim, prilikom prijave prva podnositeljica nije napomenula da joj je suprug nekoć bio sovjetski časnik.

Latvijske vlasti su tvrdile da je prva podnositeljica lažno prijavila zanimanje svog supruga, navodeći u dokumentu prijave da on radi u tvornici, na što je ona odgovorila da nikada nije takvo što navela i da se radi o falsificiranom dokumentu. U međuvremenu je Nikolay Slivenko stekao rusko državljanstvo i nastavio je služiti u ruskoj vojsci sve do lipnja 1994. godine, kada je otpušten. Latvija i Rusija su u travnju 1994. godine sklopile sporazum o povlačenju svih ruskih vojnika s latvijskog teritorija. Isto tako, ruske vlasti su poslale popis svih ruskih vojnika koji su se nalazili

---

³⁸ *Slivenko protiv Latvije*, zahtjev br. 48321/99, konačna presuda od listopada 2003.

na području Latvije, uključujući gospodina Nikolaya Slivenka. Ruske vlasti su također priložile i zahtjev da se njemu i njegovoj obitelji produlji privremeni boravak u Latviji. Temeljem tog dokumenta su latvijske vlasti tvrdile da se obitelj nalazila na području Latvije samo privremeno i da će eventualno trebati napustiti državu kako bi se izvršio dogovor s Rusijom oko povlačenja svih ruskih vojnika.

Obitelj se žalila na odluke tijela javne vlasti, no ipak je određena naredba o deportaciji u Rusiju i deložaciji iz njihova stana. Odluka o deložaciji nije provedena. Gospodin Slivenko je naposljetku napustio Latviju i otišao u Rusiju, a podnositeljice su se žalile na odluke tijela javne vlasti, tvrdeći da su one stalni stanovnici Latvije cijeli život i da nema osnove da napuste državu. Gospodinu Slivenku je dodijeljen stan u Kursku u sklopu potpore ruskim vojnicima koji se vraćaju u Rusiju.

Dana 28. listopada 1998. je policija došla s uhidbenim nalogom u stan podnositeljica. U nalogu se navodilo kako one ne posjeduju važeće osobne dokumente, kako je poništen njihov upis u evidenciju stanovnika sa stalnim prebivalištem u Latviji i kako nisu pravovremeno napustile zemlju. Temeljem navedenih naloga su zadržane u centru za ilegalne imigrante, ali su ubrzo puštene jer je policija dobila informaciju da još uvijek traje postupak žalbe na prijašnje odluke o deportaciji.

U srpnju 1999. su se podnositeljice preselile u Kursk kod gospodina Slivenka i 2001. su primljene u rusko državljanstvo. Roditelji prve podnositeljice su ostali u Latviji i onemogućeno joj je da se nastavi o njima brinuti, budući da je dobila zabranu povrata u Latviju na pet godina.

Podnositeljice u zahtjevu navode kako im je navedenom deportacijom povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, kao i njihovo pravo na dom, budući da su latvijske vlasti isto tako i zaplijenile njihov stan nakon deportacije. Shodno tome, one tvrde da navedeno postupanje i zadiranje navedena prava nije imalo legitiman cilj i nije bilo nužno u demokratskom društvu. Podnositeljice su bile potpuno integrirane u latvijskom društvu, provodeći tamo cijeli svoj život, i razvile su snažne osobne, društvene i ekonomske veze u Latviji.

ESLJP je prvo analizirao imaju li podnositeljice doista pravo tvrditi da su imale „privatni život“, „obiteljski život“ ili „dom“ u Latviji u smislu članka 8., kao i je li njihovo udaljenje iz Latvije predstavljalo miješanje u ta prava. Uzimajući u obzir kako su podnositeljice provele čitav život u Latviji, kao i to da su tamo izgradile osobne, društvene i ekonomske odnose koji čine privatni život

svakog čovjeka, i činjenicu da su izgubile stan u kojem su živjele, ESLJP potvrđuje da je došlo do povreda prava na poštivanje privatnog života i doma. Međutim, nije uvažio da je bilo kršenja prava na poštivanje obiteljskog života, budući da su se članovi uže obitelji ponovno ujedinili zajedno u Kursku, a roditelji prve podnositeljice se ne računaju u užu obitelj.

Nakon toga je ESLJP ispitaio da li je navedeno zadiranje u pravo na poštovanje privatnog života i doma bilo u skladu sa zakonom, jesu li postojali legitimni ciljevi iz stavka 2. članka 8. Konvencije, kao i to jesu li bili nužni u demokratskom društvu kako bi se ti ciljevi postigli.

Kriteriji ESLJP-a prema kojima se utvrđuje je li nešto u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*) su to da osporena mjera mora imati osnovu u domaćem pravu, mora biti dostupna osobama na koje se odnosi i predvidljiva u pogledu svojih učinaka. ESLJP je proučio jesu li odredbe latvijsko-ruskog sporazuma o povlačenju pripadnika ruske vojske, kao i odredbe domaćeg prava, zadovoljile navedene kriterije. Budući da su odredbe navedenog latvijsko-ruskog sporazuma i domaćeg prava bile jasno dostupne podnositeljicama u relevantno vrijeme (*clearly accessible*), kao i to da se moglo iz njih jasno raspoznati koje posljedice donose (*foreseeability*), podnositeljice su stoga morale predvidjeti u razumnoj mjeri (*foresee to a reasonable degree*) da će morati eventualno napustiti Latviju kao članovi uže obitelji ruskog vojnog časnika.

Latvijska vlada je navedene mjere opravdavala razlozima interesa državne sigurnosti i razlozima sprečavanja nereda i zločina (razlozi navedeni u stavku 2. članka 8. Konvencije). ESLJP je napomenuo da bi tehnički gledano navedeni ciljevi bili opravdani, uzimajući u obzir tadašnju političku situaciju Latvije uslijed proglašenja njezine nezavisnosti od Sovjetskog Saveza, kao i činjenice da su se brojni ruski vojnici još uvijek nalazili na latvijskom teritoriju.

Poduzete mjere se mogu smatrati nužnima u demokratskom društvu ako se njima udovoljava prijeko društvenoj potrebi (*pressing social need*) i ako su upotrijebljena sredstva razmjerna ciljevima koji se žele postići. Isto tako, tijela država potpisnica Konvencije uživaju određenu slobodu prilikom implementacije takvih mjera (*margin of appreciation*).

Analizirajući sve okolnosti slučaja, ESLJP ipak ističe da je suprug prve podnositeljice bio umirovljeni vojni časnik, i kao takav nije u istom položaju kao vojnik koji još uvijek aktivno služi. Isto tako, navodi da postoje primjeri gdje su rođaci ruskih vojnika imali mogućnost regulirati svoj ostanak u Latviji, tako da je itekako bilo moguće napraviti iznimke ovisno od slučaja do slučaja.

Također, ESLJP uočava da je otac prve podnositeljice isto tako umirovljeni sovjetski časnik, a u mirovini je već dugi niz godina. Slijedom toga, ESLJP smatra da podnositeljice ne predstavljaju prijetnju nacionalnoj sigurnosti i da su latvijske vlasti prekoračile svoje područje slobodne procjene. To znači da one nisu uspjele postići ravnotežu između legitimnih ciljeva nacionalne sigurnosti i interese zaštite prava podnositeljica prema članku 8. Konvencije. Stoga, ESLJP utvrđuje da je uistinu došlo do povrede članka 8. i da se mjera deportacije podnositeljica ne može smatrati nužnom u demokratskom društvu.

Nakon analize ovih dvaju slučajeva možemo vidjeti kako je ESLJP postavio stabilne temelje za razvoj daljnje prakse u sličnim predmetima, kao i okvirne rezultate koje podnositelji mogu očekivati s obzirom na vlastitu situaciju. S obzirom na činjenicu da su se nakon navedenih slučajeva brojni novi podnositelji zahtjeva nastavili pozivati na povredu prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, može se reći da se doista radi o efektivnoj alternativnoj zaštiti prava povezanih s državljanstvom, iako se ono direktno kao takvo ne štiti u tekstu Konvencije.

3 KATEGORIJE DRŽAVLJANSKIH SPOROVA PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

U ovom djelu rada ćemo obraditi predmete koji su uslijedili nakon odluka ESLJP-a donesenih u predmetima *Karassev i obitelj protiv Finske* i *Slivenko protiv Latvije*. Po uzoru na njih i potaknuti izraženim mišljenjima ESLJP-a, podnositelji su se počeli aktivno pozivati na svoja prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, pobijajući radnje i odluke tijela kojima se navedena prava krše proizvoljnim mjerama. Koristeći ovu mogućnost, pojedinci sudjeluju u oživotvorenju zaštite od arbitrarnog postupanja, kao i daljnjem razvoju sudske prakse i usvajanju novih stajališta prilikom odlučivanja u državljanskim sporovima.

Postoje određeni kriteriji koji moraju biti ispunjeni kako bi predmet došao u postupak pred Europskim sudom za ljudska prava.

Prvo moraju biti zadovoljene formalne pretpostavke, a zahtjev se mora odnositi na pravo koje je sadržano u samoj Konvenciji. Dakle, nije moguće odlučivati o pravu koje nije sadržano u njenim odredbama, ili koje nije povezano s ostvarivanjem jednim od tih prava.

Glede vrsta zahtjeva koje je moguće podnijeti ESLJP-u, razlikujemo pojedinačne (individualne) zahtjeve i međudržavne zahtjeve. Potrebno je istaknuti da institut pojedinačnog zahtjeva predstavlja najdjelotvornije sredstvo u okvirima međunarodnopravne zaštite ljudskih prava.³⁹

Nadalje, nakon podnošenja pojedinačnog zahtjeva, potrebno je razlikovati dva postupka odlučivanja. Zahtjev prvo prolazi kroz postupak odlučivanja o njegovoj dopuštenosti (*proceedings on admissibility*). Ako je zahtjev proglašen dopuštenim, ESLJP pristupa ispitivanju njegove osnovanosti i odlučivanju o meritumu (*examination of the merits of the case*).⁴⁰ Ovlaštenici prava na pojedinačni zahtjev su fizičke osobe, svaka nevladina organizacija i svaka skupina pojedinaca koji tvrde da su žrtve povrede prava priznatih u Konvenciji ili njenim Protokolima.⁴¹ Podnositelji zahtjeva moraju biti osobno i izravno pogođeni postupanjem ili propuštanjem tužene države kako bi se mogli pozivati na status žrtve. U praksi ESLJP-a se razvila podjela na izravne i neizravne žrtve povrede konvencijskih prava.⁴²

U državljskim sporovima pred Europskim sudom za ljudska prava se najčešće radi o pojedinačnim zahtjevima podnesenim od strane fizičkih osoba koje su istovremeno i izravne žrtve povrede konvencijskih prava.

Prije nego što se podnese zahtjev pred Europskim sudom za ljudska prava, moraju biti iscrpljena sva domaća pravna sredstva. Isto tako, zahtjev mora biti podnesen unutar razdoblja od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke na koju se zahtjev odnosi. Ne smije biti anonimna i ne smije se raditi o predmetu kojeg je ESLJP već ispitivao. U suprotnom će se zahtjev odbaciti kao nedopušten.⁴³ Isto tako, postoje kriteriji dopuštenosti zahtjeva povezani s jurisdikcijom ESLJP-a.

Naime, kako bi ESLJP bio nadležan za odlučivanje, zahtjev mora biti unutar okvira teritorijalnog (*ratione loci*), personalnog (*ratione personae*), vremenskog (*ratione temporis*) ili stvarnog (*ratione materiae*) važenja Konvencije.⁴⁴ U osnovi, to znači da je do povrede došlo na teritoriju tužene

---

³⁹ Omejec, Jasna, *op. cit.* (bilj. 27), str. 206.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*, str. 457.

⁴² *Ibid.*, str. 505.

⁴³ *Ibid.*, str. 533.

⁴⁴ *Ibid.*, str. 616.

države u vrijeme kada je Konvencija bila na snazi, a povrijeđena prava su ona koja su pokrivena Konvencijom.

Međutim, čak iako su ispunjene sve formalne pretpostavke, ESLJP može proglasiti određeni zahtjev nedopuštenim zbog očite neosnovanosti (*manifestly ill-founded*). Zahtjev se takvim proglašava ako njegovo prethodno ispitivanje ne otkrije postojanje povrede konvencijskih prava, a to se ispitivanje provodi već u fazi ispitivanja dopuštenosti. Takav zahtjev onda ni ne dolazi u fazu u kojoj se donosi presuda.⁴⁵ Kao što smo već vidjeli, ESLJP je u predmetu *Karashev i obitelj protiv Finske* donio odluku o nedopuštenosti zahtjeva, nalazeći da je očito neosnovan, a u predmetu *Slivenko protiv Latvije* je donesena presuda kojom se priznaje osnovanost zahtjeva.

Radi lakše preglednosti i bolje analize, podijelili smo relevantne slučajeve u nekoliko kategorija. Obraditi će se činjenično stanje i navest ćemo kakva je stajališta ESLJP zauzeo, kao i njegove odluke.

U prvoj kategoriji ćemo obraditi državljanske sporove pokrenute zbog proizvoljnog uzimanja već stečenog državljanstva. Vidjet ćemo u primjerima da ESLJP zauzima stajalište da situacije u kojima se proizvoljno zadire u već stečeno državljanstva pogađaju pojedinca jednako ili još teže od onih situacija gdje ih se samo odbija primiti u državljanstvo. Takvo stajalište je razumljivo, budući da državljani određene države su često dublje povezani s određenom zajednicom, uživaju brojna politička, ekonomska i socijalna prava i često se moraju brinuti o članovima obitelji. Bilo kakve nagle promjene u njihovom statusu mogu uvelike promijeniti njihovu dosadašnju kvalitetu života. U slučajevima gdje ne dolazi nužno do deportacije uslijed gubitka državljanstva, ipak ostaje razina nesigurnosti glede ostvarenja ostalih prava. ESLJP također uzima u obzir ostaje li osoba u takvoj situaciji bez državljanstva (apatrid).

Primjeri ovakvih slučajeva su *Ahmadov protiv Azerbajdžana*, *Alpeyeva i Dzhhalagoniya protiv Rusije*, *Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana*, i *Usmanov protiv Rusije*.

Iznimku nalazimo u predmetu *Ramadan protiv Malte*. Vidjet ćemo u analizi navedenog predmeta da je ESLJP našao da nije došlo do povrede prava iz članka 8., iako je podnositelj imao obitelj na uzdržavanju i oduzimanjem malteškog državljanstva postao apatridom, upravo zbog toga što ga

---

⁴⁵ *Ibid.*, str. 586.

posljedice takvog postupanja nisu pogađale do te mjere da mijenjaju njegov dosadašnji način života.

U drugoj kategoriji predmeta se ističe problem određivanja državljanstva djeci rođenoj od surogat majke, budući da pojedina zakonodavstva država potpisnica Konvencije imaju presumpcije tko su djetetovi roditelji i time nastaje problem stjecanja državljanstva od genetskog roditelja. U ovakvim slučajevima su moguće razne komplikacije koje mogu utjecati na privatni i obiteljski život djece i roditelja, osobito ako postoji opasnost od oduzimanja djece. U takvim slučajevima djeci pravni poredak ne priznaje ni nasljedno pravo prema genetskim roditeljima.

Tri glavne presude koje je ESLJP donio glede ove problematike su *Mennesson protiv Francuske*, *Labassee protiv Francuske* i *S.-H. protiv Poljske*. Prilikom analiza mišljenja ESLJP-a, vidjet ćemo kako je našao u prve dvije presude da nije došlo do povrede prava na poštovanje obiteljskog života djece, nego do povrede prava na poštovanje privatnog života. U predmetu *S.-H. protiv Poljske* ćemo vidjeti razloge zbog kojih je ESLJP odlučio da je zahtjev nedopušten.

Nakon toga ćemo obraditi državljanske sporove uslijed oduzimanja već stečenog državljanstva zbog povezanosti s terorizmom i radi zaštite državne sigurnosti. U ovim slučajevima su podnositelji lišeni državljanstva jer su tijela javne vlasti smatrala da je takav potez u interesu za sigurnost države, budući da su zločini povezani s terorizmom veoma ozbiljna prijetnja za stanovništvo i državni poredak. Može se reći da oduzimanje državljanstva u ovakvim slučajevima predstavlja određenu vrstu dodatne sankcije pored kaznene, ukoliko su one već izrečene pojedincu. Postoje nastojanja Parlamentarne skupštine Vijeća Europe da se smanje slučajevi oduzimanja državljanstva kao sankcije za zločine povezane s terorizmom, pri čemu je donesena Rezolucija 2263 (2019) u kojoj Skupština donosi zaključke o toj problematici.

Primjeri presuda koje ćemo obraditi su *K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *Ghoumid i ostali protiv Francuske* i *Johansen protiv Danske*.

Posebno su zanimljivi predmeti u kojima je problem reguliranja statusa državljanstva, prebivališta i stalnog boravka povezan s raspadom bivših državnih tvorevina. Uslijed stvaranja novih neovisnih republika su doneseni zakoni zbog kojih je došlo do “brisanja“ stanovnika iz registara prijavljenog prebivališta i njihovog dovođenja u nesigurnu pravnu situaciju. Tijela javnih vlasti nisu uspjela pravodobno riješiti njihovu situaciju i tako se desilo da je prošlo i po nekoliko desetljeća gdje

podnositelji nisu imali pristup osnovnim ekonomskim i socijalnim pravima. Primjeri će biti presude donesene u slučajevima *Kurić i ostali protiv Slovenije* i *Hoti protiv Hrvatske*.

Zadnja kategorija koja će se obraditi su specifične predmeti koji tematski ne pripadaju drugim kategorijama, ali su jednako važni u sudskoj praksi ESLJP-a. Radi se o presudama u slučajevima *Genovese protiv Malte* i *Huseynov protiv Azerbajdžana (br.2)*. U prvom predmetu je ESLJP presudio da je došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije jer se podnositelju nije priznalo da je stekao malteško državljanstvo prema načelu *ius sanguinis* iz razloga što je rođen kao izvanbračno dijete. U drugom predmetu se radi o situaciji gdje je podnositelj zahtjeva prisiljen odreći se svog državljanstva kako bi izbjegao daljnji politički progon zbog svoje novinarske djelatnosti.

3.1 Državljanski sporovi pokrenuti uslijed proizvoljnog oduzimanja već stečenog državljanstva

Obradit ćemo nekoliko predmeta kojima je zajednička poveznica proizvoljno postupanje tijela javne vlasti u postupcima izdavanja osobnih dokumenata i priznavanja statusa državljanstva. Naime, unatoč ispunjenim zakonskim pretpostavkama za stjecanje državljanstva prema zakonima dotičnih država, kao i dugi niz godina *de facto* vršenja određenih prava i obveza koja se priznaju samo državljanima tih zemalja, došlo je do odbijanja izdavanja potrebnih osobnih dokumenata i iznenadnog oduzimanja mogućnosti uživanja brojnih ekonomskih i socijalnih prava. Kao što je već prije napomenuto, ESLJP smatra da takvo zadiranje može imati mnogo veće posljedice nego slučajevi gdje se odbija primiti pojedinca u državljanstvo.

Analizirat ćemo činjenice svakog slučaja i logiku ESLJP-a prilikom odlučivanja je li doista došlo do povrede članka 8. Konvencije te je li se ona mogla opravdati legitimnim ciljem nužnim u demokratskom društvu. Relevantne presude i odluke u ovoj kategoriji su:

1. *Ahmadov protiv Azerbajdžana*, zahtjev br. 32538/10, konačna presuda od siječnja 2020.
2. *Alpeyeva i Dzhalagiya protiv Rusije*, zahtjevi br. 7549/09 i 33330/11, konačna presuda od 12 lipnja 2018.
3. *Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana*, zahtjev br. 1480/16, konačna presuda od travnja 2022.
4. *Ramadan protiv Malte*, zahtjev br. 76136/12, konačna presuda od lipnja 2016.
5. *Usmanov protiv Rusije*, zahtjev br. 43936/18, konačna presuda od 22. prosinca 2020.

3.1.1 Predmet *Ahmadov protiv Azerbajdžana*⁴⁶

Podnositelj zahtjeva je azerbajdžanskog etniciteta i rođen na području Gruzije, koja je u vrijeme njegova rođenja još uvijek bila u sklopu tadašnjeg Sovjetskog Saveza. Posjedovao je putovnicu Sovjetskog Saveza, a za vrijeme studija se preselio u Baku i tamo prijavio boravište (*residence*). Nadležna policijska uprava je u njegovoj putovnici navela da se radi o državljaninu Azerbajdžana. Isto tako je kasnije na rodnom listu svojeg sina naveden kao azerbajdžanski državljanin.

Također se nalazio na popisu birača i iskoristio je svoje pravo glasa na predsjedničkim izborima i na referendumu održanom na teritoriju Azerbajdžana. Nadalje, prijavljen je kao pričuvni časnik i drži čin poručnika, koji mu je dodijelilo Ministarstvo obrane Republike Azerbajdžana.

Iz navedenog je razvidno da je podnositelj zahtjeva od strane pravnog poretka i države bio dugo godina tretiran kao državljanin i uživao je sva prava povezana s tim statusom. Ni u jednom trenutku nije od strane tijela javne vlasti bilo upitno radi li se o državljaninu Azerbajdžana ili ne.

Međutim, kada je u rujnu 2008. godine od Okružne policijske uprave Sabunchu zatražio izdavanje osobne iskaznice, njegov zahtjev je odbijen, s objašnjenjem da nije ispunjavao pretpostavke glede pravilno prijavljenog prebivališta prije stupanja na snagu novog azerbajdžanskog zakona o državljanstvu. Naime, prema odredbama tog zakona, azerbajdžanskim državljanima su se mogli smatrati samo oni koji su prije njegova stupanja na snagu imali prijavljeno prebivalište, a to se navodno ne odnosi na podnositelja zahtjeva jer je u relevantno vrijeme imao prijavljeno samo privremeno boravište kao student. Podnositelj je također u prosincu 2008. godine zaprimio pismo od Državne službe za migracije, kojim se potvrđuje da se podnositelj ne smatra azerbajdžanskim državljaninom prema odredbama važećeg zakona.

Podnositelj zahtjeva je iskoristio sva dostupna pravna sredstva kako bi pobio navedene odluke. Podnio je žalbu Okružnom sudu u Sabunchu, navodeći da je godinama živio na azerbajdžanskom teritoriju i da je do tada uživao sva prava kao da je državljanin, ponavljajući da je sudjelovao na izborima i u vojsci, kao i to da zakon o državljanstvu ne čini razliku između kriterija privremenog i stalnog boravljenja kako bi se eventualno ispunili kriteriji za stjecanje državljanstva. Sud je prvotno usvojio njegov zahtjev i naredio izdavanje osobne iskaznice, ali Državna služba za

---

⁴⁶ *Ahmadov protiv Azerbajdžana*, zahtjev br. 32538/10, konačna presuda od siječnja 2020.

migracije je izjavila žalbu na tu odluku. Slijedom toga je Prizivni sud u Bakuu ukinuo prvostupanjsku presudu, smatrajući da podnositelj nije azerbajdžanski državljanin. Istu odluku je kasnije donio i Vrhovni sud. Podnositelj je bezuspješno podnio zahtjev i na Upravno-gospodarski sud u Bakuu.

Predmet je naposljetku došao do Europskog suda za ljudska prava, koji ga je uzeo u razmatranje, budući da nije našao da se radi o očito neosnovanom zahtjevu niti da postoje razlozi zbog kojih bi bio nedopušten.

Podnositelj je naveo je da je postupanje tijela javne vlasti bilo protuzakonito, budući da azerbajdžanski zakon o državljanstvu nije činio eksplicitnu razliku između osoba s trajnim prebivalištem i privremenim boravištem kako bi se smatrali državljanima Azerbajdžana. Također je naveo da mu je nepriznavanjem statusa azerbajdžanskog državljanina onemogućeno da uživa brojna socijalna, ekonomska i politička prava koja je dosad nesmetano ostvarivao. U tom smislu, on smatra da navedeno zadiranje nije bilo nužno u demokratskom društvu i da su mu prekršena prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije.

Razmatrajući navedeni slučaj, ESLJP je podsjetio na svoja stajališta iz prijašnjih odluka. Prvenstveno se to odnosi na širinu koncepta privatnog života, kao i to da zadiranje u status državljanstva može dovesti do kršenja prava iz članka 8. Konvencije, iako samo pravo na državljanstvo nije sadržano u njenim odredbama.

ESLJP nalazi da, iako se radi o situaciji odbijanja izdavanja osobne iskaznice, u stvarnosti se radi o vrsti oduzimanja državljanstva, budući da je podnositelj do tog trenutka uživao sva prava kao da je državljanin Azerbajdžana. Također ističe da oduzimanje već stečenog državljanstva može dovesti do jednakog ili većeg zadiranja u prava pojedinca od situacija proizvoljnog odbijanja dodjeljivanja državljanstva.

Prilikom utvrđivanja je li oduzimanje državljanstva u suprotnosti s člankom 8., ESLJP se pozabavio dvama odvojenim pitanjima: je li oduzimanje bilo proizvoljno i kakve su bile posljedice oduzimanja za podnositelja zahtjeva.

Kako bi utvrdio postojanje proizvoljnosti iz članka 8. Konvencije, ESLJP je tražio odgovore na pitanja je li oduzimanje državljanstva bilo u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), je li

postojala potrebna postupovna zaštita (*procedural safeguards*), uključujući je li osobi kojoj je oduzeto državljanstvo dopuštena prilika osporiti odluku pred sudovima i jesu li vlasti djelovale marljivo i brzo (*diligently and swiftly*).

Sud uočava da se su se sva tijela javnih vlasti pozivala na odredbe članka iz azerbajdžanskog zakona o državljanstvu, ali ističe da nijedna instance nije dala primjeren odgovor temeljem čega je zaključeno da je bilo potrebno da podnositelj ima prijavljeno prebivalište kako bi ostvario pravo da bude primljen u državljanstvo. Također je ESLJP istaknuo da nije bilo objašnjeno zašto nije bila uzeta u obzir činjenica da je u podnositeljevoj putovnici bilo navedeno da se radi o azerbajdžanskom državljaninu. Iz tih razloga se radi o proizvoljnoj odluci.

ESLJP je utvrdio nespornim da je došlo do znatnih posljedica na podnositeljevu mogućnost uživanja raznih prava u svakodnevnom životu, kao i to da je doveden u stanje nesigurnosti glede svog ostanka na teritoriju Azerbajdžana, što je izravno utjecalo na njegov društveni identitet. Stoga potvrđuje da je došlo do kršenja prava na poštovanje privatnog života iz članka 8. Konvencije.

3.1.2 Predmet *Alpeyeva i Dzhalagoniya protiv Rusije*⁴⁷

Veoma sličnu situaciju možemo uočiti u presudi *Alpeyeva i Dzhalagoniya protiv Rusije*, na koju se ESLJP često poziva prilikom ponavljanja svojih stajališta u sličnim predmetima koji se tiču problematike oduzimanja državljanstva i njegovog učinka na prava pojedinca. Kao što je već utvrđeno, oduzimanje već stečenog državljanstva može predstavljati jednako ili veće zadiranje u prava iz članka 8. Konvencije od samog odbijanja primitka u državljanstvo.

Ovdje se zapravo radi o dva zahtjeva koja je ESLJP spojio i o njima odlučio u jednoj presudi.

Prvoj podnositeljici Alpeyevi, kao državljanke Sovjetskog Saveza, je 1994. godine na njezin zahtjev rusko veleposlanstvo u Biškeku odobrilo primitak u rusko državljanstvo i to je navedeno u njezinoj sovjetskoj putovnici. Potom joj je 2001. godine dodijeljena ruska interna putovnica koja služi kao osobni dokument na ruskom teritoriju. Navedeni dokument je veoma važan za ostvarivanje brojnih prava i isto tako služi kao instrument za dokazivanje ruskog državljanstva.

Nadalje, 2006. godine podnositeljica je zatražila izdavanje putovnice za međunarodne potrebe. Međutim, Savezna služba za migracije joj je oduzela i poništila internu putovnicu, uz objašnjenje

---

⁴⁷ *Alpeyeva i Dzhalagoniya protiv Rusije*, zahtjevi br. 7549/09 i 33330/11, konačna presuda od 12 lipnja 2018.

da nije bila izdana po pravilnom postupku i kako podnositeljica nije stekla rusko državljanstvo na zakonom propisani način. Gradski sud u Volžskom je primarno usvojio njenu žalbu na navedenu odluku, ali nakon toga je predmet bio vraćen na ponovno odlučivanje na prvi stupanj.

Podnositeljica je iskoristila sva moguća pravna sredstva kako bi pobila tu odluku i bezuspješno se pozivala na činjenicu da je postupanje Savezne službe za migracije bilo nezakonito.

Naposljetku, nakon nekoliko godina bezuspješnog pobijanja inicijalne odluke, podnositeljica je 2009. godine je ponovno podnijela zahtjev za primitak u rusko državljanstvo i primljena je po pojednostavljenom postupku. Također joj je 2010. godine izdana nova ruska putovnica. Međutim, to ne mijenja činjenicu da je u međuvremenu nekoliko godina provela kao osoba bez osobnih dokumenata i bez državljanstva.

Podnositelj drugog zahtjeva (Dzhalagoniya) je prvotno posjedovao putovnicu Sovjetskog Saveza, izdanu od strane Chkhorozkuskijeg Odjela unutarnjih poslova Republike Gruzije. Godine 1998. je u tu putovnicu unesena činjenica da je podnositelj državljanin Ruske Federacije. Godine 2002. je taganroška Uprava za putovnice i vize Policijske ispostave br. 1 izdala rusku putovnicu podnositelju.

Nakon preseljenja u Kostromu, podnositelj je htio prijaviti prebivalište na navedenom području. Sumnjajući da je stekao rusko državljanstvo zakonitim putem, lokalne vlasti su zatražile mišljenje rostovske Savezne služba za migracije, koja je odgovorila da rusko državljanstvo dodijeljeno u suprotnosti s propisanim postupkom.

Prema ruskom zakonu je potrebno zamijeniti putovnicu nakon što se navršši 45 godina života i sukladno tome je podnositelj 2010. godine zatražio da mu se ona zamijeni novom. Njegov zahtjev je odbijen i obaviješten je da mu je ruska putovnica izdana protivno zakonu, da nema pravilno prijavljeno prebivalište i da nikad nije pravilno stekao rusko državljanstvo. Objašnjeno mu je da nije imao regulirano i pravilno prijavljeno prebivalište na ruskom teritoriju u razdoblju od 1992. godine nadalje. Odjel za registraciju prebivališta Lenjinskog okruga Rostov-na-Donu i krasnodarska savezna služba za migraciju su potvrdili da podnositelj nije imao prijavljeno prebivalište na njihovom teritoriju. Shodno tome je kostromska savezna služba za migraciju potvrdila da podnositelj nije ruski državljanin.

Protiv navedenoga je podnositelj iskoristio sva raspoloživa pravna sredstva. Sverdlovski okružni sud u Kostromi je potvrdio odluku savezne službe za migraciju, a isto je nakon žalbe potvrdio i Kostromski regionalni sud.

Nakon izmjena ruskog zakona o državljanstvu 2013. godine, podnositelj zahtjeva se ponovno prijavio za primitak u rusko državljanstvo i ono mu je odobreno, prilikom čega mu je izdana nova ruska putovnica.

Problemi s utvrđivanjem ruskog državljanstva građana iz država bivšeg Sovjetskog Saveza su postali veoma učestali i često su imali sličan ishod gdje su nadležna tijela javne vlasti naknadno odbijala izdati nove dokumente ili zamijeniti stare dokumente novima, s objašnjenjem da je podnositeljima greškom dodijeljeno rusko državljanstvo. Ruski pravobranitelj (Ombudsman) je ukazao na navedenu praksu u nekoliko svojih godišnjih izvješća, istaknuvši da ona pogađa veliki broj ljudi i bitno im otežava svakodnevni život, budući da su osobni dokumenti i interna putovnica često potrebni za zaposlenje, zdravstvenu zaštitu, korištenje javnog prijevoza i druge aktivnosti potrebne za normalno funkcioniranje u zajednici. Prema mišljenju pravobranitelja oduzimanje putovnice stoga predstavlja zadiranje u privatni život.

S obzirom na njihovu zajedničku činjeničnu i pravnu pozadinu, ESLJP je odlučio spojiti zahtjeve podnositelja i donijeti jedinstvenu presudu.

Prva podnositeljica zahtjeva je istaknula kako mjere poduzete od strane ruskih vlasti nisu bile zakonite, niti nužne u demokratskom društvu. Nadalje, oduzimanjem osobnih dokumenata joj je bilo veoma otežano funkcionirati u svakodnevnom životu, tražiti zaposlenje, zdravstvenu zaštitu, nije bilo moguće kupiti karte za prijevoz vlakom i zrakoplovom, niti ostvariti prava iz mirovine. Također bez osobnih dokumenata nije bilo moguće raditi bankovne transakcije. Podnositeljica navodi i da je postojala je opasnost od uhićenja u slučaju da ju policija zatekne bez osobnih dokumenata.

Drugi podnositelj je istaknuo da, iako je uspio ishoditi rusko državljanstvo nakon izmjena zakonskih odredaba, navedeni problem je itekako utjecao na njegov život, a prema izvješću pravobranitelja je mnogo državljana bivšeg Sovjetskog Saveza bilo u sličnom problemu gdje su im se poništavali osobni dokumenti i negiralo da su stekli rusko državljanstvo.

ESLJP nije našao da se radi o očito neosnovanom zahtjevu niti da postoje razlozi zbog kojih bi bio nedopušten. Isto tako je odbacio tvrdnje ruskih vlasti da se radi o zlouporabi podnošenja pojedinačnih zahtjeva ESLJP-u.

Analizirajući situacije obaju podnositelja, ESLJP je pristupio ocjeni jesu li radnje tijela javne vlasti bile u skladu sa zakonom i kakve su one posljedice imale na podnositelje.

Najprije je ponovio svoja prijašnja stajališta glede koncepta privatnog života i činjenice da proizvoljno zadiranje u status državljanstva može prouzročiti kršenje prava zajamčenih u članku 8. Konvencije.

Kako bi utvrdio jesu li poduzete mjere bile u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), ESLJP treba analizirati kvalitetu zakona, jesu li postojali postupci i mogućnost da podnositelji pobijaju navedene mjere (*necessary procedural safeguards*) i jesu li tijela postupala marljivo i brzo (*diligently and swiftly*).

Isto tako je ocijenio kakve su posljedice bile na kvalitetu života obaju podnositelja.

ESLJP uočava da su odluke tijela javne vlasti dovele podnositelje u situaciju nesigurnog pravnog statusa u Rusiji, a također su ostali bez ikakvih osobnih dokumenata. Ovo uvelike utječe na njihov život jer su osobni dokumenti veoma važni na ruskom teritoriju za ostvarivanje osnovnih prava i pristup svakodnevnim uslugama, kao što je zamjena valute u mjenjačnicama, pristup javnom prijevozu, traženju zaposlenja i pristup zdravstvenoj skrbi. Također, odlukama kojima je određeno da podnositelji nikada nisu stekli rusko državljanstvo su, oni su ostali lišeni bilo kojeg državljanstva i postali su apatridi. ESLJP je stoga utvrdio da se u oba slučaja radilo o teškim posljedicama za podnositelje zahtjeva.

Nakon toga je ESLJP nastavio s utvrđivanjem je li postupanje bilo u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*). Našao je da su savezne migracijske službe nadležne za utvrđivanje imaju li pojedinci na ruskom teritoriju rusko državljanstvo, kao i to da su zadužene za izdavanje i zamjenu osobnih dokumenata. Također, prema Uredbi o ispitivanju pitanja vezanih uz državljanstvo Ruske Federacije iz 2002. godine, u slučaju sumnje glede valjanosti osobnih dokumenata, služba ima pravo provjeriti njihovu valjanost. U tom smislu je takvo postupanje bilo u skladu s domaćim zakonima.

Isto tako, podnositelji su imali priliku pobijati navedene odluke na nekoliko instanci sudskim putem. U tom smislu su bile osigurane postupovne mogućnosti da podnositelji pobijaju te odluke.

Glede kriterija pravodobnosti (*whether the authorities acted diligently and swiftly*), ESLJP je našao da se navedena situacija i pravna nesigurnost dovoljno dugo odužila da nastanu teške posljedica za podnositelje zahtjeva, budući da nisu imali pristup brojnim pravima kroz razdoblje od više godina. Podnositelji su također bili u tim situacijama, ne svojom krivnjom, nego zbog nepažnje službenih osoba koje nisu pravilno izdale osobne dokumente. Iako se situacija s vremenom ispravila činjenicom što su podnositelji stekli rusko državljanstvo nakon podnošenja novih zahtjeva za primitak u državljanstvo, ipak su bili dugo vremena lišeni osnovnih prava i bili su apatridi. Shodno tome, tijela nisu pravodobno postupala.

ESLJP je stoga potvrdio da je došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije.

3.1.3 Predmet *Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana*⁴⁸

Sljedeće ćemo se osvrnuti na činjenično stanje predmeta *Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana*. U osnovi se radi o sličnoj situaciji kao u slučaju *Ahmadov protiv Azerbajdžana*, gdje su tijela javne vlasti odbila izdati osobnu iskaznicu podnositelju, iako su bili ispunjeni zakonski uvjeti prema kojima se stječe azerbajdžansko državljanstvo. U slučaju *Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana* je ESLJP nekoliko istovjetnih zahtjeva spojio i o njima odlučio u istoj presudi, s obzirom da je svaki zahtjev sadržavao slično činjenično stanje i isti pravni problem.

Podnositelji zahtjeva su izbjeglice s područja Afganistana (jedan od podnositelja iz Pakistana) i dodijeljena im je zaštita na području Azerbajdžana. Postavilo se pitanje pravnog statusa djece rođene nakon dolaska njihovih roditelja u Azerbajdžan, budući da je moguće steći azerbajdžansko državljanstvo temeljem načela *ius soli*. Naime, tijela javne vlasti su odbila izdavanje osobnih iskaznica koje toj djeci potvrđuju status azerbajdžanskih državljana, opravdavajući svoju odluku činjenicom da su roditelji djece stranci i da su ta djeca već stekla njihovo državljanstvo putem načela *ius sanguinis*.

---

⁴⁸ *Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana*, zahtjev br. 1480/16, konačna presuda od travnja 2022.

Roditelji su se na navedene odluke žalili Upravnom i gospodarskom sudu u gradu Bakuu, pozivajući se na azerbajdžanski ustav i zakon, prema kojima se državljanstvo stječe prema načelu *ius soli*.

Dakle, s obzirom da su djeca azerbajdžansko državljanstvo stekla samim rođenjem na azerbajdžanskom teritoriju, njima se odbijanjem izdavanja osobnih dokumenata *de facto* arbitrarno oduzima već stečeni status državljanstva.

Žalbe na navedene odluke nisu usvojene od strane Upravnog i gospodarskog suda. Sud je ponovio stajalište da nije moguće da su djeca stekla azerbajdžansko državljanstvo samim rođenjem na azerbajdžanskom teritoriju, ne ulazeći u detalje zašto je zauzeo takvo stajalište. Roditelji su uložili žalbu prizivnom sudu, ponavljajući svoja stajališta, kao i činjenicu da rodni listovi djece isto tako svjedoče da se radi o azerbajdžanskim državljanima. Međutim, njihova žalba je odbijena.

Roditelji su stoga podnijeli zahtjeve, u ime svoje djece, pred Europskim sudom za ljudska prava.

Budući da se radi o zahtjevima koji imaju zajedničku činjeničnu i pravnu pozadinu, ESLJP je zahtjeve spojio. ESLJP je isto tako potvrdio da zahtjevi nisu niti očito neosnovani niti nedopušteni. (*les requêtes ne sont pas manifestement mal fondées ni irrecevables*).

Potrebno je utvrditi je li odbijanjem izdavanja osobne iskaznice djeci podnositelja zahtjeva došlo do povrede prava zajamčenih člankom 8. Konvencije.

Prema navodima podnositelja, djeci su neizdavanjem osobnih iskaznica uskraćena brojna socijalna i ekonomska prava, kao što su pravo na besplatno visoko obrazovanje, pravo na besplatnu medicinsku pomoć i socijalnu pomoć. Analizirajući okolnosti slučaja, ESLJP smatra da, iako se radi o situaciji koja nije kvalificirana kao oduzimanje državljanstva (*déchéance de nationalité*), odbijanjem izdavanja osobnih iskaznica ipak dolazi do sličnih posljedica i stoga će ESLJP primijeniti ista načela kao da se radi o lišavanju državljanstva.

Kako bi se utvrdilo je li doista došlo do proizvoljnog zadiranja u prava podnositelja zahtjeva, bilo je potrebno da ESLJP primijeni već uhodanu metodu iz prijašnjih presuda slične problematike. Prvo je bilo nužno utvrditi je li navedeno zadiranje imalo osnove u domaćem zakonu (*in accordance with the law, si elle était légale*), jesu li podnositelji imali priliku iskoristiti sve proceduralne mogućnosti pobijanja te odluke (*procedural safeguards, si les requérants ont*

bénéficié de garanties procédurales) i jesu li nadležna tijela postupala marljivo i brzo (*diligently and swiftly, avec diligence et promptitude*). Također je potrebno utvrditi je li domaći zakon bio dostupan kako bi se podnositelj s njime upoznao i je li bio predvidiv glede svojih učinaka.

ESLJP je utvrdio da je postupanje nadležnih tijela bilo suprotno pozitivnom pravu, budući da je azerbajdžanski zakon jednako i prije i poslije izmjenjena iz 2014. godine sadržavao odredbu da sva djeca rođena na azerbajdžanskom tlu se smatraju azerbajdžanskim državljanima, bez ikakvih dodatnih uvjeta i zapreka. Isto tako je našao da nadležna tijela nisu dovoljno objasnili na kojem je pravnom temelju odlučeno da djeca rođena u Azerbajdžanu nemaju pravo na državljanstvo ako su im roditelji stranci. Također, djeci podnositelja zahtjeva je bio dodijeljen rodni list za kojeg se prema azerbajdžanskom zakonu smatra da ima snagu dokumenta kojim se dokazuje azerbajdžansko državljanstvo. Dakle, navedene odluke domaćih tijela javne vlasti nisu bile zakonite i nisu postojala prikladna sredstva kojima bi se one pobijale.

Slijedom navedenog, ESLJP je presudio da je navedeno zadiranje doista bilo proizvoljno i da je došlo do kršenja članka 8. Konvencije.

3.1.4 Predmet *Ramadan protiv Malte*⁴⁹

Nakon obrađenih primjera presuda gdje je ESLJP usvojio zahtjeve i utvrdio kršenje Konvencije, osvrnut ćemo se na presudu *Ramadan protiv Malte*. U ovom primjeru ćemo vidjeti razloge zbog kojih je ESLJP smatrao zahtjev neosnovanim, iako je nesporno da je podnositelju oduzeto državljanstvo i da je pritom postojala opasnost da podnositelj postane apatrid. Naime, ESLJP je našao da odluka o oduzimanju njegovog malteškog državljanstva nije imala teške posljedice na njegov privatni i obiteljski život i stoga nije bilo kršenja članka 8. Konvencije.

Podnositelj zahtjeva je izvorno bio egipatski državljanin. Nakon sklapanja braka s malteškom državljanicom, podnositelju se otvorila mogućnost da stekne malteško državljanstvo i dobio je dopuštenje od egipatske ambasade da se odrekne svojeg prvotnog državljanstva i povučena je njegova egipatska putovnica. Dvojno državljanstvo nije dopušteno ni po egipatskom, ni po malteškom zakonu.

---

⁴⁹ *Ramadan protiv Malte*, zahtjev br. 76136/12, konačna presuda od lipnja 2016.

Međutim, uslijed narušenih bračnih odnosa i podnositeljevog nasilnog ponašanja u obitelji (zbog kojeg je i kazneno odgovarao), njegova supruga je zatražila poništenje braka, objašnjavajući kako je bio sklopljen samo da bi podnositelj mogao steći malteško državljanstvo. Zahtjev je odobren i brak je poništen. Unatoč tome, podnositelj je zadržao novostečeni status malteškog državljanina i nije obavijestio relevantne vlasti o poništenju braka. Nakon toga je sklopio brak s ruskom državljankom, s kojom je dobio dvoje djece malteškog državljanstva.

Kako bi novoj supruzi osigurao nesmetano kretanje i boravak na Malti, morao je zatražiti poseban status za nju i priložiti dokaz da je njegov prvi brak poništen. Na taj način su relevantna tijela postala obaviještena o tome da je brak poništen jer se radilo samo o prividnom braku i pokrenut je postupak za oduzimanje državljanstva podnositelju.

U svibnju 2006. godine podnositelj je obaviješten da je pokrenut postupak za oduzimanje njegovog malteškog državljanstva, u skladu s odredbama tadašnjeg zakona o državljanstvu, budući da ga je podnositelj stekao prijevarom putem prividnog braka. Podnositelj je iskoristio pravna sredstva koja je imao na raspolaganju, tvrdeći da se nije radilo o prividnom braku i da nije znao da se može žaliti na odluku o poništenju braka. Sastavljeno je vijeće i održana su mnoga saslušanja, prilikom čega je podnositelj imao pomoć odvjetnika i omogućeno mu je da predaje pisane podneske i da ga se sasluša glede činjenica važnih za rješavanje predmeta. Također su saslušani brojni svjedoci, uključujući i podnositeljevu bivšu suprugu. Završno izvješće za ministra pravosuđa i unutarnjih poslova nije dano podnositelju na uvid.

Godine 2007. podnositelj je obaviješten da je ministar pravosuđa i unutarnjih poslova zaključio da je državljanstvo dobiveno na prijevaru i stoga je naređeno da mu se odmah oduzme državljanstvo. Podnositelj je morao vratiti svoju potvrdu o registraciji kao malteški državljanin, kao i svoju putovnicu.

Podnositelj se žalio Građanskom sudu na navedenu odluku, tvrdeći da mu nije omogućeno da pravilno sudjeluje u postupku i da mu je nezakonito oduzeto državljanstvo. Građanski sud je usvojio njegov zahtjev glede tvrdnje o kršenju prava iz članka 8. Konvencije, ali je u žalbenom postupku tu odluku preinačio Ustavni sud.

Nakon iskorištenih svih domaćih pravnih sredstava, predmet je došao na razmatranje pred Europski sud za ljudska prava. ESLJP nije našao da se radi o očito neosnovanom ili nedopuštenom zahtjevu u dijelu koji se odnosi na tvrdnje o povredi prava iz članka 8. Konvencije.

Analizirajući okolnosti slučaja, ESLJP je ponovio da samo pravo na državljanstvo nije garantirano u Konvenciji i njezinim Protokolima. Isto tako, ESLJP ističe kako se ne može se isključiti da proizvoljno uskraćivanje državljanstva u određenim okolnostima može otvoriti pitanje povrede prava iz članka 8. Konvencije, zbog utjecaja takvog uskraćivanja na privatni i obiteljski život pojedinca. Također navodi kako oduzimanje već stečenog državljanstva može imati jednake ili veće posljedice na privatni i obiteljski život. Stoga, ESLJP zaključuje da treba primijeniti isti test prilikom odlučivanja.

Shodno tome, ESLJP je pristupio ocjeni je li postupanje tijela javne vlasti bilo u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), je li postojao legitimni cilj kojim se navedena povreda može opravdati, je li takvo postupanje bilo razmjerno cilju koji se želi postići i je li nužno u demokratskom društvu.

ESLJP je našao da je oduzimanje državljanstva podnositelju imalo svoju osnovu u odredbama malteškog zakona o državljanstvu. Također navodi da je podnositelju bilo omogućeno da sudjeluje u postupku prije samog oduzimanja državljanstva. Isto tako, ima je mogućnost da navedene odluke pobija sudskim putem. Stoga, nije se radilo o proizvoljnoj mjeri i podnositelj je mogao pobijati te odluke (*necessary procedural safeguards*).

Glede potencijalnih posljedica za podnositelja, nije mu prijetio izgon s teritorija Malte, on i dalje radi i prebiva na području Malte, a njegova djeca su zadržala malteško državljanstvo. Također mu je otvorena mogućnost prijave za dobivanje radne dozvole, dozvole za stalni boravak i eventualno ponovno zahtijevanje za primitak u malteško državljanstvo. Glede njegove tvrdnje da je izgubio prijašnje egipatsko državljanstvo radi stjecanja malteškog, podnositelj nije priložio pisane dokaze o odricanju od egipatskog državljanstva, niti dokaze o tome da mu se ono ne može ponovno dodijeliti. Slijedom navedenog, ESLJP je odlučio da nije došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije.

Dakle, kao što smo mogli vidjeti iz okolnosti slučaja, iako je podnositelj ostao apatrid i oduzeto mu je stečeno malteško državljanstvo, posljedice navedenih događaja ga nisu do te mjere pogadale kako bi mogao tvrditi da mu je povrijeđeno pravo na privatni i obiteljski život.

3.1.5 Predmet *Usmanov protiv Rusije*⁵⁰

Osvrnut ćemo se i na slučaj *Usmanov protiv Rusije*, u kojem ESLJP ponavlja svoja stajališta zauzeta u prijašnjim presudama u državljanskim sporovima povezanim s kršenjem prava iz članka 8. Konvencije, kao i svoju metodologiju odlučivanja (*two-pronged approach for examining deprivation of citizenship*).

Podnositelj zahtjeva je porijeklom iz Tadžikistana, koji je u vrijeme njegova rođenja bio jedna od država u sklopu Sovjetskog Saveza. Godine 2007. se preselio zajedno sa djecom i suprugom na područje Rusije, a 2008. se prijavio za primitak u rusko državljanstvo prema pojednostavljenom postupku prirođenja na koji su imali pravo svi državljani bivšeg Sovjetskog Saveza.

Prilikom ispunjavanja potrebnih formulara, dobio je uputu od službene osobe da nije potrebno da navede sve svoje članove obitelji u za to predviđenim rubrikama. Pouzdajući se u navedenu uputu, podnositelj nije naveo svu braću i sestre, nego samo jednog brata. Njegov zahtjev je odobren i podnositelj je zajedno sa svojom obitelji primljen u rusko državljanstvo.

Godine 2017. je novgorodski Regionalni odjel Ministarstva unutarnjih poslova pokrenuo na sudu postupak za utvrđivanje da je podnositelj dao lažne podatke prilikom podnošenja zahtjeva za primitak u rusko državljanstvo, budući da nije naveo svu braću i sestre. Sud je to potvrdio, budući da sam podnositelj nije poricao činjenično stanje, nego je samo navodio da mu je tako savjetovano od strane službene osobe. Kao posljedica navedenog, poništeno mu je dodijeljeno državljanstvo i poništene su mu sve putovnice (interna putovnica i ona za vanjska putovanja). Podnositelj se bezuspješno žalio na navedene odluke.

Nadalje, novgorodski Regionalni odjel federalne službe sigurnosti je u travnju 2018. godine naredio podnositelju zabranu ulaska na teritorij Rusije na rok od trideset i pet godina, navodeći da podnositelj predstavlja prijetnju državnoj sigurnosti i javnom redu. Podnositelj se bezuspješno žalio i na ovu odluku.

---

⁵⁰ *Usmanov protiv Rusije*, zahtjev br. 43936/18, konačna presuda od 22. prosinca 2020.

Podnositelju je 13. kolovoza 2018. naređeno da napusti državu prije 17. kolovoza 2018. Budući da nakon proteka roka on nije napustio državu i nastavio se žaliti na navedenu odluku, određen mu je boravak u centru za privremeno zadržavanja stranaca dok se ne odluči o njegovom slučaju.

Budući da je podnositelj podnio zahtjev pred Europskim sudom za ljudska prava, 10. prosinca 2018. mu je određeno da neće biti deportiran u Tadžikistan sve dok ESLJP ne donese presudu o njegovom zahtjevu.

Podnositelj je tvrdio da su mu oduzimanjem ruskog državljanstva i određivanjem da napusti ruski teritorij povrijeđena prava iz članka 8. Konvencije. Istaknuo je da domaći zakon nije bio dovoljno predvidiv glede svojih posljedica, kao i to da poduzete mjere nisu nužne u demokratskom društvu, budući da nadležna tijela nisu uzela u obzir činjenicu da podnositelj uzdržava obitelj i nije objašnjeno na koji način on ugrožava državnu sigurnost. Ruske vlasti su tvrdile da se radi o legitimnom cilju koji se želi postići i kako se radi o primjerenim mjerama.

ESLJP nije našao da se radi o očito neosnovanom zahtjevu niti bilo koji drugi razlog nedopuštenosti. Slijedom toga, zahtjev se smatra dopuštenim.

Prilikom analize slučaja, ESLJP podsjeća kako je pojam “privatnog života“ u smislu članka 8. Konvencije veoma široki pojam, koji sadrži, među ostalim, i pravo na uspostavljanje i razvijanje odnosa s drugim ljudskim bićima, pravo na osobni razvoj i pravo na samoodređenje. Također se nadovezuje na svoje prijašnje odluke u kojima je postepeno razvio test u dva koraka (*two-steps test*) kojim odlučuje je li došlo do povrede prava koja se ne može opravdati razlozima i stavka 2. članka 8. Konvencije.

Kao što smo već vidjeli u izlaganju prijašnjih predmeta, ESLJP treba utvrditi je li poduzeta mjera bila u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), a potrebno je provjeriti i kakve su posljedice na podnositelja zahtjeva.

ESLJP priznaje da država ima pravo određivati kako će se regulirati ulazak i boravak stranaca na njezinom teritoriju, kao i to da sama Konvencija ne garantira pravo strancu na ulazak i ostanak u određenoj zemlji. Međutim, mjere poduzete koje zadiru u prava iz članka 8. Konvencije moraju zadovoljavati uvjet da teže ispunjenju legitimnog cilja i da su nužne u demokratskom društvu. ESLJP također kaže da članak 8. ne stvara obavezu državi da poštuje izbor bračnog para gdje će

zajedno živjeti, ali, u slučajevima gdje bi udaljavanjem osobe iz države došlo do razdvajanja obitelji, postavlja se pitanje kršenja prava na poštivanje obiteljskog života.

Glede posljedica na dosadašnji život podnositelja, ESLJP nalazi da je oduzimanje ruskog državljanstva dovelo do lišavanja bilo kakvog pravnog statusa podnositelja na području Rusije. Isto tako, podnositelj je ostao bez ikakvih osobnih dokumenata, koji su inače veoma važni za ostvarenje osnovnih socijalnih i zdravstvenih prava u Rusiji. Također, oduzimanje državljanstva je bilo i preduvjet da mu se naredi da napusti ruski teritorij i odredi zabrana ulaska. Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je došlo do zadiranja u prava sadržana u članku 8. Konvencije. Nakon toga je bilo potrebno utvrditi je li ta mjera bila proizvoljna.

Kao što smo vidjeli u prijašnjim analizama, prilikom ocjenjivanja je li mjera bila proizvoljna (*arbitrary*), potrebno je provjeriti je li bila zakonita (*in accordance with the law*), jesu li postojale proceduralne mogućnosti da je podnositelj pobija (*procedural safeguards*) i jesu li tijela javne vlasti djelovala marljivo i brzo (*diligently and swiftly*). Zakonitost mjere se sastoji u tome da ima osnovu u domaćem zakonu, da je dostupna da se njeni adresati s njom upoznaju, kao i to da bude predvidiva glede svojih učinaka.

ESLJP je našao da odredbe ruskog zakona o državljanstvu, kao i odredbe uredbe o ispitivanju pitanja vezanih uz državljanstvo Ruske Federacije, nisu bile dovoljno jasne. Isto tako smatra da, ukoliko se državljanstvo neke osobe može poništiti zbog podnošenja lažnih podataka ili prikrivanja važnih informacija, odredbe zakona bi trebale detaljnije urediti prirodu tih podataka. Tijela javne vlasti su podnositelja lišila ruskog državljanstva bez uzimanja u obzir njegovih osobnih okolnosti, njegove obiteljske situacije, duljine vremena proteklog od dana stjecanja ruskog državljanstva i jačinu njegove povezanosti s Rusijom.

Stoga, ESLJP smatra da ruske vlasti nisu dovoljno objasnile zašto je podnositeljev propust da navede imena svih sestara i braće bio takve težine da opravda to da ga se liši državljanstva nekoliko godina nakon što ga je stekao. Prema tome, radi se o mjeri koja nije proporcionalna podnositeljevom propustu i o kršenju prava iz članka 8. Konvencije.

Isto se odnosi i na odluku o udaljavanju podnositelja iz država i zabrane ulaska na rok od trideset pet godina. Ruske vlasti nisu mogle dokazati opravdanost takve mjere, niti su uzele u obzir duljinu podnositeljeva boravka u Rusiji, njegove profesionalne, društvene, kulturne i obiteljske veze sa

zemljom, interese i dobrobit njegove djece, kao ni teškoće na koje će njegova obitelj naići nakon njegova udaljavanja iz zemlje. Stoga je učinjena i povreda prava na poštovanje njegova obiteljskog života.

Naposlijetko, ESLJP zaključuje da je došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije i glede oduzimanja državljanstva podnositelju i glede određivanja njegova udaljavanja iz zemlje.

3.2 Državljski sporovi pokrenuti zbog nepriznavanja pravne povezanosti između djece rođene od surogat majke i njihovih genetskih roditelja

U ovim specifičnim predmetima dolazi do preispitivanja primjene klasičnog načela *ius sanguinis*, pogotovo kada određene države ne priznaju surogat majčinstvo i poriču pravnu povezanost između djeteta i njegovih genetskih roditelja. Takva situacija dovodi do toga da se djetetu onemogućuje stjecanje državljanstva roditelja.

Surogat majčinstvo je veoma kompleksna tema i različita zakonodavstva nemaju zajedničko stajalište glede regulacije statusa djeteta rođenog takvim zahvatom. Na taj način nastaju slučajevi gdje određeni pravni poredak priznaje vezu s roditeljima koji su dali genetski materijal, dok druge države takav odnos ne priznaju. Takva situacija dovodi do pravne nesigurnosti djetetovog položaja, pogotovo jer država ne priznaje nikakvu pravnu vezu s njegovim genetskim roditeljima i to može otežati ostvarivanje osnovnih roditeljskih prava i vršenje adekvatne roditeljske skrbi, a nastaje i opasnost od oduzimanja djeteta od nadležnih socijalnih službi. Nadalje, time se stvaraju i problemi glede nasljeđivanja.

Zanimljivo je da je ESLJP u predmetima *Menesson protiv Francuske* i *Labassee protiv Francuske* utvrdio da nije došlo do povrede prava na poštovanje obiteljskog života, budući da posljedice koje pogađaju podnositelje nisu došle do faktične nemogućnosti dosadašnjeg načina obiteljskog života, niti je postojala realna opasnost od razdvajanja obitelji. Kao što je prije napomenuto u izlaganju o konceptu obiteljskog života u sklopu sudske prakse ESLJP-a, bitne su faktične veze i mogućnost obitelji da nastavi živjeti zajedno.

Umjesto toga, ESLJP je u navedenim predmetima našao da je došlo do povrede prava na poštovanje privatnog života djece, budući da je državljanstvo i pravna povezanost s roditeljima bitan dio identiteta pojedinca.

Unatoč tome, treba napomenuti da iako nije došlo do faktičnog razdvajanja obitelji u specifičnim slučajevima, nije isključeno da se slično ne bi dogodilo u drugim državama potpisnicama Konvencije ili da ne bi takav rizik do neke mjere postojao.

Razmotrit ćemo tri bitna predmeta o kojima je ESLJP odlučivao.:

1. *Menesson protiv Francuske*, zahtjev br. 65192/11, presuda od rujna 2014.
2. *Labassee protiv Francuske*, zahtjev br. 65941/11, presuda od rujna 2014.
3. *S.-H. protiv Poljske*, zahtjevi br. 56846/15 i 56849/15, odluka o neosnovanosti donesena u prosincu 2021.

3.2.1 Predmet *Menesson protiv Francuske*⁵¹

Opisat ćemo činjenično stanje u predmetu *Menesson protiv Francuske*.

Francusko pravo ne priznaje surogat majčinstvo i stoga ne prepoznaje da su djeca rođena na takav način pravno povezana sa svojim genetskim roditeljima. Podnositelji zahtjeva u navedenom slučaju su roditelji i njihova djeca rođena putem surogat majčinstva. Naime, zbog neplodnosti bračni par nije bio u stanju imati djecu prirodnim putem i zato su otputovali u Kaliforniju na teritoriju Sjedinjenih Američkih Država, gdje se radi o zakonitom procesu, i sklopili su ugovor o gestacijskom surogat majčinstvu.

Kao rezultat navedenog postupka su u srpnju 2000. godine rođeni blizanci. Vrhovni sud Kalifornije je odredio u svojoj odluci da je prvi podnositelj zahtjeva "genetski otac", a drugi podnositelj zahtjeva "zakonska majka" blizanaca, a isto je navedeno i u njihovim rodnim listovima. Rođenjem na području SAD-a su djeca stekla američko državljanstvo temeljem načela *ius soli* i izdane su im američke putovnice. Međutim, kada su roditelji htjeli u studenom 2000. godine prijaviti djecu u francuskom konzulatu u Los Angelesu, njihov zahtjev je odbijen. Konzulat je također poslao predmet u Ured javnog tužitelja u Nantesu.

Nakon povratka obitelji u Francusku, javni tužitelj je započeo pripremnu istragu, budući da se u Francuskoj sklapanje ugovora o surogat majčinstvu smatra kaznenim djelom. Međutim, nije se

---

⁵¹ *Menesson protiv Francuske*, zahtjev br. 65192/11, presuda od rujna 2014.

dalje nastavilo s istragom jer djelo nije počinjeno na teritoriju Francuske, nego SAD-a, gdje se ne radi o kaznenom djelu.

U studenom 2002. godine su upisani detalji rođenja djece u matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih u Nantesu od strane francuskog konzulata u Los Angelesu, ali već u svibnju 2003. godine je javni tužitelj zatražio započinjanje postupka da se taj upis izbriše, navodeći kako je sklapanje ugovora o surogat majčinstvu suprotno francuskom konceptu međunarodnog javnog poretka i unutarnjeg javnog poretka, i da se valjanost uvjerenja o građanskom statusu sastavljenih na temelju odluke suda u Kaliforniji ne može priznati u Francuskoj.

Prvostupanjski *Créteil tribunal de grande instance* i drugostupanjski Prizivni sud u Parizu se nisu složili s javnim tužiteljem, ali je Kasacijski sud poništio odluke nižih sudova i vratio predmet na ponovno odlučivanje. U ožujku 2010. Prizivni sud u Parizu je naredio brisanje upisa djece, budući da su napravljeni temeljem rodnih listova koji se smatraju nevažećima u Francuskoj. Podnositelji zahtjeva su se žalili Kasacijskom sudu, ističući kako im se krši pravo na stabilan pravni odnos između roditelja i djece. Također su tvrdili da njihov ugovor o surogat majčinstvu, koji je bio zakonit i priznat od strane suda u drugoj zemlji, nije bio u suprotnosti s francuskom međunarodnom javnom politikom i da se ona ne smije miješati s domaćom. Međutim, Kasacijski sud je naposljetku odbio njihovu žalbu, ponavljajući da je ugovor o surogat majčinstvu suprotan francuskom pravu.

Predmet je završio pred Europskim sudom za ljudska prava. ESLJP nije našao da se radi o očito neosnovanom niti o nedopuštenom zahtjevu.

ESLJP je utvrdio da stranke ne smatraju spornim da je došlo do zadiranja u pravo zaštićeno člankom 8. Konvencije. Međutim, ESLJP ističe kako će navedeno zadiranje biti opravdano prema stavku 2. tog članka samo ako je sukladno zakonu, radi postizanja jednog ili više legitimnih ciljeva navedenih u tom stavku, i mora biti nužno u demokratskom društvu. Pojam "nužnosti" podrazumijeva da miješanje odgovara hitnoj društvenoj potrebi (*pressing social need*), a posebno da je razmjerno legitimnom cilju kojem se teži.

Kao što je već napomenuto u prijašnjoj analizi predmeta iz prakse ESLJP-a, izraz "u skladu sa zakonom" (*in accordance with the law*) označava da mjera mora imati osnove u domaćem zakonu, ona mora biti dostupna osobama na koje se ona odnosi i more biti predvidiva glede svojih učinaka. U tom smislu, ESLJP je našao da je navedeno zadiranje bilo u skladu s francuskim zakonima,

budući da ono doista ne priznaju pravnu vezu između djece rođene od surogat majke i njihovih genetskih roditelja. Nakon toga je bilo potrebno provjeriti jesu li francuske vlasti htjele postići određeni legitimni cilj. Navedeno je da razlog nepriznavanja pravne veze je kako bi se sačuvala etička i moralna načela kojima se izbjegava da ljudsko tijelo postane komercijalizirano i da se spriječi da dijete postane predmet ugovora. Stoga su francuske vlasti tvrdile da nastoje spriječiti neredu i zločine, zaštititi zdravlje i prava i slobode drugih. ESLJP nije prihvatio objašnjenje da su se nastojali spriječiti neredu i zločini, ali je prihvatio ono glede zaštite zdravlja i prava i sloboda drugih.

Nakon toga je ESLJP pristupio analizi je li navedena mjera bila nužna u demokratskom društvu. Francuske vlasti su tvrdile da države potpisnice Konvencije uživaju određenu slobodu odlučivanja (*margin of appreciation*) glede toga što se smatra nužnim u demokratskom društvu. Međutim, ESLJP smatra da ta sloboda odlučivanja ovisi od slučaja do slučaja i da treba uzeti u obzir sve okolnosti određene situacije. Budući da brojne države potpisnice drugačije reguliraju pitanja glede surogat majčinstva, to pokazuje da su u pitanju velike etičke dileme i bi bilo prikladno dopustiti takvu slobodu odlučivanja kako će se ta problematika regulirati.

Međutim, kada je u pitanju pravna veza između roditelja i djece, radi se o veoma bitnom aspektu identiteta pojedinca. S obzirom da francuski zakon ne priznaje pravnu povezanost između djece i njihovih genetskih roditelja, dovodi ih se u situaciju nesigurnosti glede stjecanja francuskog državljanstva, što može imati negativne posljedice na razvoj njihovog osobnog identiteta. Također dolazi do posljedica na njihovo pravo nasljeđivanja jer ne mogu naslijediti svoje roditelje u svojstvu nasljednika, nego samo kao legati. Uzimajući u obzir sve okolnosti, kao i utjecaj ovakvih odluka na najbolji interes djeteta, ESLJP je našao da je došlo do povrede prava na poštovanje privatnog života djece.

Glede povrede prava na poštovanje obiteljskog života, ESLJP je sagledao koje su bile praktične posljedice na obitelj zbog nepriznavanja pravne veze između djece i genetskih roditelja i nije našao da je došlo do bitne povrede. Naime, u vrijeme podnošenja zahtjeva, obitelj i dalje živi zajedno i francuske vlasti nisu poduzele korake da razdvoje djecu od roditelja. Stoga, nije došlo do povrede prava na poštovanje obiteljskog života.

Slijedom toga, povreda postoji samo u pogledu prava na poštovanje privatnog života djece, ali ne i na pravo na poštovanje njihovog obiteljskog života.

3.2.2 Predmet *Labassee protiv Francuske*⁵²

ESLJP je slično stajalište zauzeo i u presudi *Labassee protiv Francuske*. Činjenično stanje se također podudara u bitnim točkama. Podnositelji zahtjeva su bračni par i njihovo dijete, koji u trenutku podnošenja zahtjeva zajedno žive u Francuskoj. Zbog neplodnosti je bračni par u lipnju 2000. godine sklopio ugovor o gestacijskom surogat majčinstvu na području Sjedinjenih Američkih Država, gdje je takav proces legalan. Nakon rođenja djeteta, sud u Minnesoti je 31. listopada 2001. godine utvrdio da je dijete povezano sa svojim genetskim roditeljima i izdan je odgovarajući rodni list.

Međutim, nakon povratka u Francusku, javne vlasti u Nantes-u su odbile upisati dijete u potrebne evidencije temeljem navedenog rodnog lista, objašnjavajući svoju odluku time kako bi to bilo protivno javnom poretku Francuske.

Podnositelji zahtjeva su se žalili na nekoliko instanci, sve do Kasacijskog suda, iskorištavajući sva moguća domaća pravna sredstva kako bi regulirali svoju situaciju. Njihova nastojanja su bila bezuspješna, budući da francusko pravo ne priznaje pravnu vezu između djece rođene od surogat majke i njihovih genetskih roditelja. Kasacijski sud je potvrdio odluke sudova nižih instanci da je surogat majčinstvo protivno domaćem pozitivnom pravu i da nije moguće temeljem rodnog lista izdanog u SAD-u upisati dijete u matične knjige u Francuskoj.

Stoga nije bilo moguće da dijete stekne državljanstvo roditelja temeljem načela *ius sanguinis*. Predmet je došao na odlučivanje pred Europski sud za ljudska prava, a podnositelji zahtjeva ističu da je, protivno najboljem interesu djeteta, odbijeno priznavanje pravne veze između genetskih roditelja i njihovog djeteta, iako je ta veza legalno stvorena u Sjedinjenim Američkim Državama.

ESLJP nije našao da se radi o očito neosnovanom zahtjevu niti da postoji drugi razlog nedopuštenosti.

Sud se pozvao na svoje prijašnje stajalište doneseno u presudi *Menesson protiv Francuske*, ponavljajući da se u navedenim situacijama “zaštita javnog reda i sprečavanje zločina“ ne može

---

⁵² *Labassee protiv Francuske*, zahtjev br. 65941/11, presuda od rujna 2014.

smatrati legitimnim ciljevima na koje se francuska vlast može pozivati, ali da se razlozi zaštite zdravlja i prava i sloboda drugih mogu uzeti u obzir kao legitimni ciljevi koje vlasti žele postići.

Države potpisnice uživaju određenu slobodu odlučivanja glede toga što se smatra nužnim u demokratskom društvu (*margin of appreciation, marge d'appréciation*). ESLJP potvrđuje da se radi o kompleksnoj situaciji u moralnom i etičkom smislu, pogotovo jer ne postoji konsenzus među državama potpisnicama glede zakonskog uređenja surogat majčinstva. Također se treba uzeti u obzir drugi važni interesi, kao što je identitet pojedinca. Sud ponavlja stajalište zauzeto u *Menesson protiv Francuske*, prema kojem negiranje pravne veze između djeteta i genetskog roditelja ugrožava njegov identitet, kao i to da dovodi do problema glede prava nasljeđivanja, budući da to dijete gubi sposobnost biti nasljednikom svojih roditelja. U tom smislu je došlo do povrede prava na poštovanje privatnog života djeteta.

Glede prava na poštovanje obiteljskog života, ESLJP je našao da obitelj i dalje živi zajedno i ne postoji konkretna opasnost od razdvajanja, isto kao i kod slučaja *Menesson protiv Francuske*. Stoga, ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede prava na poštovanje obiteljskog života. Kao što je već prije objašnjeno, kod obiteljskog života u smislu Konvencije je bitno da članovi obitelji mogu nesmetano živjeti zajedno i da ne postoji konkretna opasnost koja ugrožava njihov zajednički život.

3.2.3 Predmet *S.-H protiv Poljske*⁵³

Naposlijetku, obradit ćemo slučaj *S.-H protiv Poljske*. Ovdje se radi o primjeru gdje je ESLJP, nakon analize svih okolnosti slučaja, utvrdio da nije došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije i da se zahtjev podnositelja ne poklapa *ratione materiae* s odredbama Konvencije i stoga se zahtjev smatra nedopuštenim.

Podnositelji zahtjeva (S. i S.-H) su istospolni partneri i državljani Izraela i SAD-a, a S. također ima i poljsko državljanstvo. Godine 2010. su sklopili ugovor o gestacijskom surogat majčinstvo s K.C., državljankom SAD-a. Rođeni su blizanci i sud u Kaliforniji je utvrdio da se S. i S.-H. smatraju njihovim roditeljima, a to je i upisano na rodnom listu. Nakon dolaska u Poljsku, podnositelji su pristupili nadležnim tijelima kako bi prijavili djecu u evidenciju državljana, prilažući sve potrebne

---

⁵³ *S.-H. protiv Poljske*, zahtjevi br. 56846/15 i 56849/15, odluka o nedopuštenosti donesena u prosincu 2021.

dokumente. Nadležna tijela nisu uvažila njihove zahtjeve, kao ni dokumente i rodni list dobiven od suda iz Kalifornije. Naime, poljski zakon smatra da je majka djeteta ona žena koja ga je rodila, a isto tako postoji pravna presumpcija da je otac djeteta ženin suprug. Stoga nije moguće priznati dokumente koji određuju drugačije.

Podnositelji su se bezuspješno žalili na navedene odluke, ali nisu iskoristili sva pravna sredstva (kao što je tužba Ustavnom sudu ili pokretanje građanske parnice za priznavanje rodnog lista izdanog u Kaliforniji). Podnositelji su ipak podnijeli zahtjev pred Europskim sudom za ljudska prava. Poljske vlasti su istaknule kako nije prekršeno nijedno pravo iz članka 8. Konvencije, budući da nisu poduzete nikakve mjere da se oteža boravak podnositelja u Poljskoj, niti su djeca ostala bez državljanstva. Podnositelji su već imali dvojno državljanstvo SAD-a i Izraela, i primarno živjeli u Izraelu. Također nije bilo prepreke da djeca žive s podnositeljima u Poljskoj i nije postojala realna opasnost od razdvajanja obitelji.

U ovom slučaju možemo uočiti bitne razlike u usporedbi s predmetima *Mennesson protiv Francuske* i *Labassee protiv Francuske*. Podnositelji zahtjeva u tim presudama su primarno su bili vezani uz francuski teritorij, tako da nepriznavanjem pravne veze između roditelja i djece dolazi do veće ugroženosti prava djeteta kojemu se ne priznaje francusko državljanstvo. U predmetu *S.-H protiv Poljske*, roditelji primarno žive u Izraelu i ne postoji veliko zadiranje u prava djeteta samim odbijanjem priznavanja njihove pravne veze u Poljskoj i primanja djeteta u poljsko državljanstvo.

U svojem zahtjevu, podnositelji su naveli da smatraju da im se krši pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, kao i to da je došlo do diskriminatornog postupanja jer su S. i S.-H istospolni partneri. Također su istaknuli da, zbog komplicirane geopolitičke situacije Izraela, ne smatraju se sigurnim na njegovom teritoriju i da su stoga planirali preseliti se u Poljsku, a takvo što postaje otežano ako se djeca ne priznaju kao njihovi članovi obitelji. Isto tako ističu povredu identiteta, budući da su podnositelji porijeklom Poljaci židovske vjeroispovijesti i veoma im je važno da se i djeci uvažavaju korijeni. Podnositelji ističu kako nije istina da nisu iskoristili sva pravna sredstva, jer se njihov zahtjev ne odnosi na suglasnost poljskog prava s ustavom, niti poljske vlasti imaju pravo preispitivati očinstvo ustanovljeno u drugoj državi.

Analizirajući činjenice slučaja, ESLJP je sagledao pogađa li odluka tijela javne vlasti o nepriznavanju pravne povezanosti između djeteta i njegovog genetskog roditelja doista do te mjere da je došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije.

ESLJP ističe da podnositelji u vrijeme podnošenja zahtjeva nisu živjeli u Poljskoj i da su već imali dvojno državljanstvo Izraela i SAD-a. Isto tako nije postojala zapreka da izaberu mjesto življenja po volji i nije postojala opasnost od progona ili zabrana ulaska u Poljsku. Također, njihova djeca nisu ostala bez državljanstva samim nepriznavanjem njihove pravne povezanosti s genetskim roditeljima. ESLJP isto tako ističe da je glavna razlika u odnosu na predmete *Menesson protiv Francuske* i *Labassee protiv Francuske* to da je ta pravna veza priznata u državi u kojoj obitelj doista i živi (Izraelu).

Slijedom toga, ESLJP je našao da ne postoje teške posljedice na dosadašnji život podnositelja zahtjeva i da se u ovakvom slučaju ne može primijeniti članak 8. Konvencije. Slijedom toga se zahtjev smatra nedopuštenim.

3.3 Državlanski sporovi pokrenuti uslijed oduzimanja već stečenog državljanstva zbog povezanosti s terorizmom i radi zaštite državne sigurnosti

Razmotrit ćemo presude u kojima je dodirna točka oduzimanje već stečenog državljanstva kao mjera borbe protiv terorizma i radi nacionalne sigurnosti.

Zajednička karakteristika ovih slučajeva je da su tijela javne vlasti zadiranje u status državljanstva podnositelja opravdavala specifičnim razlozima navedenima u stavku 2. članka 8. Konvencije, a to se odnosi na zaštitu interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira te radi sprečavanja nereda i zločina. Dakle, oduzima se već stečeno državljanstvo kao svojevrsna sankcija za počinjena kaznena djela i donekle kao preventivna mjera za sprečavanje budućih kaznenih djela ukoliko počinitelj mora napustiti teritorij države.

Treba napomenuti da se u ovim slučajevima često radi o državljanima koji su državljanstvo stekli prirođenjem (naturalizacijom), iako ima iznimaka gdje se radi i o državljanima koji su ga stekli rođenjem, ali koji imaju i još jedno dodatno državljanstvo. Naturalizirani državljani su stoga dovedeni u nepovoljniji položaj i može se reći da se radi o dvostrukoj sankciji za isto djelo, jednom u kaznenom smislu i drugi put oduzimanjem državljanstva i svih prava koja iz njega proizlaze.

Postoje napori da se navedena praksa smanji i da se nađe prihvatljivija alternativa. Naime, želi se izbjeći da se mjera oduzimanja državljanstva koristi kao vrsta sekundarnog kažnjavanja, pored već izrečene kazne u kaznenom postupku. Također je potrebno postignuti zabranu diskriminacije i jednakost svih državljana pred zakonom.

U okviru Parlamentarne skupštine Vijeća Europe je donesena Rezolucija 2263 (2019), kojom se nastoji postići da se smanji korištenje sankcije oduzimanja državljanstva kao mjere borbe protiv terorizma. Skupština ističe da razumije kako svaka država ima suvereno pravo da održava sigurnost na svojem teritoriju, ali da je isto tako mjera oduzimanja državljanstva drastična i da može dovesti do podjela u društvu. Skupština je isto tako istaknula nedavni razvoj sudske prakse Europskog suda za ljudska prava glede povezanosti oduzimanja državljanstva i povrede prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života pojedinca. Brojne države potpisnice Konvencije koriste mjeru oduzimanja državljanstva kao administrativnu sankciju i stoga ne postoji mehanizam zaštite koji je prisutan u kaznenom postupku. Zbog takvih mjera dolazi do opasnosti da pojedinac ostane bez državljanstva, a isto tako dolazi i do diskriminacije. Slijedom toga, Skupština poziva države članice Vijeća Europe da, između ostalog, preispitaju domaće zakonodavstvo glede primjene mjera oduzimanja državljanstva, da onemoguće usvajanje novih zakona kojima bi se diskriminatorno oduzimalo državljanstvo i da usvoje relevantne konvencije za borbu protiv bezdržavljanstva. To se primarno odnosi na UN-ovu Konvenciju o smanjenju slučajeva bezdržavljanstva, UN-ovu Konvenciju iz 1954. o pravnom položaju osoba bez državljanstva i Europsku konvenciju o državljanstvu.⁵⁴

Obradit ćemo tri predmeta u ovom dijelu rada:

1. *K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 42387/13, odluka o očitoj neosnovanosti zahtjeva donesena u ožujku 2017.
2. *Ghoumid i ostali protiv Francuske*, zahtjev br. 52273/16, presuda od rujna 2020.
3. *Johansen protiv Danske*, zahtjev br. 27801/19, odluka o nedopuštenosti zahtjeva od ožujka 2022.

---

⁵⁴ Parliamentary Assembly, Resolution 2263 (2019), *Withdrawing nationality as a measure to combat terrorism: a human-rights compatible approach?*, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25430&lang=en> (pristup: 13. prosinca 2024.)

3.3.1 Predmet *K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁵⁵

U ovom predmetu je ESLJP donio odluku o očitijoj neosnovanosti zahtjeva, budući da mjerom oduzimanja državljanstva podnositelja zahtjeva nije došlo do povrede prava garantiranih člankom 8. Konvencije.

Podnositelj zahtjeva je rođen u Sudanu i kao dijete je stigao u Ujedinjeno Kraljevstvo sa svojim ocem, koji je imao status izbjeglice. Godine 2000. je podnositelj prirođenjem stekao državljanstvo Ujedinjenog Kraljevstva. Nakon toga je 2009. godine bio uhićen i optužen za remećenje javnog reda zbog sudjelovanja u protestu protiv izraelske okupacije u Gazi, a nakon polaganja jamčevine je svojom voljom napustio teritorij Ujedinjenog Kraljevstva. Državne tajne službe su uočile da se podnositelj potom kretao u ekstremističkim i terorističkim krugovima u Somaliji, iako je kasnije tvrdio da je za to vrijeme bio u Sudanu. Slijedom toga je u lipnju 2010. godine državna tajnica pismenim putem obavijestila podnositelja o svojoj namjeri da pokrene postupak oduzimanja državljanstva, temeljem britanskog Zakona o državljanstvu i iz razloga javnog interesa. Također je od državne tajnice obaviješten i o tome da ona namjerava iskoristiti ovlast Krune iz običajnog prava da mu se zabrani ulazak na teritorij Ujedinjenog Kraljevstva na temelju toga što je bio upleten u aktivnosti povezane s terorizmom i imao poveznice s nizom islamskih ekstremista.

Podnositelj je tražio da se navedene odluke podvrgnu sudskoj kontroli (*judicial review*). Visoki sud je razmotrio njegov slučaj. Pri tome se podnositelj pozivao na to da, budući da mu je bilo onemogućeno da se vrati na teritorij Ujedinjenog Kraljevstva, nije mogao prikladno komunicirati sa svojim odvjetnicima i pojaviti se na saslušanju. Isto tako je istaknuo da se prema njemu vrši diskriminacija. Visoki sud je odbio njegove zahtjeve, a isto je učinio i Vrhovni sud.

Isto tako, podnositelj se žalio i Posebnom imigracijskom žalbenom sudu, pri čemu je državna tajnica na saslušanju ponovila razloge zbog kojih je donijela svoje odluke. Podnositelj je isticao kako se radilo o postupku zatvorenog tipa, budući da se radilo o pitanju državne sigurnosti, i kako nije imao mogućnost da se prikladno brani dok nije unutar same države, iz straha da ga ne otkriju sudanske tajne službe. Sud je zaključio kako podnositelj nije dokazao da nije imao mogućnost pravilno davati upute svojim odvjetnicima i kako ulaganje žalbe izvan države nije samo po sebi

---

⁵⁵ *K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 42387/13, odluka o očitijoj neosnovanosti zahtjeva donesena u ožujku 2017.

kršenje prava na sudjelovanje u postupku. Također je zaključio da nije dokazano da je bila opasnost da netko presretne komunikacije koje bi podnositelj mogao imati sa svojim odvjetnicima. Naposljetku je odlučeno da žalba podnesena iz inozemstva nije sama po sebi takva da otežava podnositelju pravo na poštenu postupak, a podnositelj nije podnio objektivne dokaze kojima može poduprijeti svoje navode da nije mogao pravilno davati upute svojim odvjetnicima. Isto tako treba istaknuti kako je podnositelj napustio Ujedinjeno Kraljevstvo svojom voljom prije nego što je odluka državne tajnice uopće donesena. Njegova supruga i dijete isto tako više ne žive u Ujedinjenom Kraljevstvu i nastanili su se u Sudanu.

Naposljetku, podnositelj je podnio pojedinačni zahtjev pred Europskim sudom za ljudska prava, tvrdeći da mu se oduzimanjem britanskog državljanstva krši pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije. Isto tako je naveo kako nije imao mogućnosti sudjelovati u postupku i kako je većina informacija glede njegova slučaja bila tajna.

Pozivajući se na svoja prijašnja shvaćanja i metodologiju odlučivanja, ESLJP ponavlja kako je u svojim prijašnjim presudama zauzeo stajalište kako proizvoljno odbijanje primanja u državljanstvo može utjecati na prava iz članka 8. Konvencije, kao i stajalište da oduzimanje već stečenog državljanstva može imati jednake ili veće posljedice na prava pojedinca. Kako bi se utvrdilo je li oduzimanje već stečenog državljanstva podnositelja povrijedilo njegova prava, ESLJP je analizirao je li ono bilo u skladu sa zakonom i kakve su posljedice takvog oduzimanja na podnositelja.

ESLJP je našao da su poduzete mjere bile u skladu sa zakonskim ovlastima državnog tajnika, u skladu s odredbama iz zakona o državljanstvu da izda nalog o oduzimanju britanskog državljanstva ako je takvo djelovanje povoljno za javno dobro, a isto tako je i prerogativ Krune odrediti može li se pojedinac protjerati s teritorija Ujedinjenog Kraljevstva. U tom smislu mjera je bila u skladu sa zakonom. Nadalje, nije našao da su tijela javne vlasti propustila djelovati marljivo i brzo (*diligently and swiftly*) u navedenim postupcima.

Međutim, potrebno je utvrditi jesu li podnositelju bile dane sve proceduralne mogućnosti da takve odluke pobija.

Podnositelju je tijekom postupka oduzimanja državljanstva bila dostavljena Izjava o nacionalnoj sigurnosti (*National Security Statement*) u kojoj je detaljno objašnjen njegov slučaj i razlozi zbog kojih državni tajnik je pokrenuo navedeni slučaj, a podnositelj je isto tako imao mogućnost da se

žali na odluku o oduzimanju njegovog državljanstva. ESLJP je također utvrdio da nije osnovana tvrdnja podnositelja da nije mogao kvalitetno komunicirati sa svojim odvjetnicima.

Također, što se tiče posljedica koje pogađaju podnositelja, on oduzimanjem britanskog državljanstva nije postao apatridom, imajući sudansko državljanstvo i putovnicu. Podnositelj je svojom voljom napustio Ujedinjeno Kraljevstvo prije donošenja same odluke i njegova obitelj više nije stanovala na tom području, što znači da nije postojala ni prepreka da se obitelj ponovno ujedini u Sudanu.

Slijedom svega navedenog, ESLJP je odlučio da je zahtjev očito neosnovan i zahtjev je nedopušten glede tvrdnje o kršenju prava iz članka 8. Konvencije.

3.3.2 Predmet *Ghoumid i ostali protiv Francuske*⁵⁶

Sljedeći predmet, *Ghoumid i ostali protiv Francuske*, se odnosi na nekoliko podnositelja zahtjeva osuđenih za kaznena djela sudjelovanja u terorističkim aktivnostima. Većina podnositelja su imali dvojno državljanstvo (marokansko i francusko).

Godine 2007. je pariški Kazneni sud osudio podnositelje zahtjeva na izdržavanje zatvorske kazne zbog zločinačkog udruženja radi počinjenja terorističkih napada. Nakon toga, u travnju 2015. godine, je ministar unutarnjih poslova obavijestio podnositelje o svojoj namjeri da pokrene postupak oduzimanja državljanstva te ih je pozvao da podnesu svoje očitovanje na navedenu odluku u roku od mjesec dana. U navedenoj obavijesti je ministar dodao da će se, nakon isteka roka od mjesec dana, zatražiti mišljenje Državnog vijeća glede predložene mjere oduzimanja državljanstva. Također je istaknuo da je takva mjera moguća samo ako se Državno vijeće složi da se ona primijeni.

Državno vijeće je dalo svoj pristanak da se mjera oduzimanja državljanstva primijeni i stoga je predsjednik Vlade u listopadu 2015. izdao pet naloga za oduzimanje državljanstva, u skladu s odredbama francuskog Građanskog zakonika, prema kojima se u slučaju osuđivanosti za takve teške zločine može oduzeti francusko državljanstvo.

Podnositelji zahtjeva su se žalili da je navedenom odlukom povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog života i obiteljskog iz članka 8. Konvencije. Pozivali su se na činjenicu da je zločin (u

---

⁵⁶ *Ghoumid i ostali protiv Francuske*, zahtjev br. 52273/16, presuda od rujna 2020.

vrijeme donošenja odluke o oduzimanju državljanstva) počinjen prije više od deset godina. Tvrdili su i da je procjena proporcionalnosti, koju je provelo Državno vijeće, nedovoljno detaljna i površna. Također su istaknuli da su zbog navedene odluke dovedeni u opasnost od potencijalne deportacije, a njihov život je primarno vezan za Francusku, kao i to da se radi o političko motiviranoj odluci.

Francuske vlasti su opravdavale svoju odluku da se pokrene postupak oduzimanja državljanstva tek 2015. godine time što su te godine izvedeni brojni napadi na francuskom teritoriju. Uslijed navedenih napada, htjelo se postrožiti kakve se sankcije primijenjuju za počinitelje osuđene za zločine terorizma. Nadalje, istaknuto je kako je podnositeljima omogućeno da se očituju na navedene odluke i kako gubitak državljanstva ne utječe nužno na njihovu mogućnost ostanka u Francuskoj. Budući da su podnositelji osuđeni za terorističke zločine, ne može se smatrati da bi se oduzimanjem državljanstva utjecalo na njihov identitet jer su takvim djelima pokazali da posjeduju uvjerenja koja nisu u skladu s onima francuskog društva.

U vijećanju od jednog suca (Section President) je ESLJP prvo proučio zahtjev podnositelja glede kršenja prava na poštovanje obiteljskog života. Sudac je zahtjev našao neosnovanim, budući da sam akt oduzimanja državljanstva ne znači nužno i deportaciju iz Francuske te nije realno ugrožena mogućnost podnositelja da ostanu u Francuskoj. Stoga nije u realnoj ugrozi njegovo pravo na poštivanje obiteljskog života.

ESLJP je dalje nastavio u uobičajenom sastavu odlučivati o tome je li došlo do povrede prava na poštovanje privatnog života. Slijedeći već otprije ustanovljenu metodologiju odlučivanja, ESLJP je trebao utvrditi je li mjera poduzeta protiv podnositelja proizvoljna (*arbitrary*), ili u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*) i kakve su posljedice (*consequences*) na dosadašnji život podnositelja uslijed primjene te mjere.

ESLJP uvažava činjenicu da je mjera oduzimanja državljanstva donesena više od deset godina nakon počinjenja djela za koje su podnositelji osuđeni, ali je smatra opravdanom, budući da su 2015. godine izvedeni brojni teroristički napadi u Francuskoj i stoga država ima pravo postrožiti način procjenjivanja veza lojalnosti i solidarnosti između sebe i osoba osuđenih za kaznena djela koja predstavljaju teroristički čin. Isto tako, je našao da je mjera imala osnovu u domaćem

Građanskom zakoniku, kao i to da su podnositeljima bile dane procesne mogućnosti da se očituju na namjeru oduzimanja njihova državljanstva.

Također, ESLJP je našao da, iako samim oduzimanjem državljanstva postoji određena nesigurnost glede mogućnosti daljnjeg boravka podnositelja u Francuskoj, ipak nije donesena mjera deportacije niti su podnositelji fizički udaljeni iz zemlje. Isto tako im stoje na raspolaganju druga pravna sredstva pomoću kojih mogu takve buduće odluke pobijati. Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije.

3.3.3 Predmet *Johansen protiv Danske*⁵⁷

Kao primjer još jedne situacije gdje je ESLJP našao da se radi o neosnovanom zahtjevu i da nije došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije, obradit ćemo činjenice iz slučaja *Johansen protiv Danske*.

Podnositelj zahtjeva je rođen u Danskoj i stekao je dansko državljanstvo rođenjem. Njegova majka je danska državljanica, a otac ima tuniško državljanstvo. Podnositelj je proveo većinu svog života na danskom teritoriju, a u Tunisu je proveo šest mjeseci u razdoblju od prosinca 2005. godine do lipnja 2006. godine. Nadalje, 2009. godine je sklopio brak s danskom državljanicom.

Godine 2016. podnositelj zahtjeva je uhićen zbog osnovane sumnje da se pridružio terorističkoj organizaciji Islamske države (ISIL). Godine 2017. Ministarstvo useljeništva i integracije je izdalo mišljenje prema kojem se utvrđuje da podnositelj ima dvojno državljanstvo, tuniško i dansko. Iako sama tuniška ambasada nije potvrdila ovaj status, Ministarstvo smatra da je tuniško državljanstvo podnositelj stekao rođenjem prema načelu *ius sanguinis*, budući da mu je otac Tunižanin. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da on nije bio svjestan da ima tuniško državljanstvo stečeno na tom temelju.

Danska imigracijska služba je dala svoje mišljenje o podnositeljevoj osobnoj situaciji, kako bi tužilaštvo moglo odlučiti ima li mjesta tražiti da se podnositelja protjera s danskog teritorija. Nakon obavljene analize, Danska imigracijska služba se slaže s tužilaštvom oko pitanja da se podnositelj protjera. Okružni sud Frederiksberga je proglasio podnositelja krivim za zločine povezane s terorizmom, ali nije uvažio da ima mjesta da mu se oduzme državljanstvo i da ga se protjera iz

---

⁵⁷ *Johansen protiv Danske*, zahtjev br. 27801/19, odluka o nedopuštenosti zahtjeva od ožujka 2022.

Danske. Tužilaštvo je uložilo žalbu Visokom sudu Istočne Danske, zahtijevajući da se podnositelju oduzme dansko državljanstvo. Visoki sud je to odbio i tužilaštvo je isti zahtjev uputilo Vrhovnom sudu. Uzimajući u obzir sve podnositeljeve okolnosti, kao i moguću primjenu članka 8. Konvencije, Vrhovni sud je podnositelja jednoglasno lišio državljanstva i naredio trajnu zabranu ulaska u Dansku. U međuvremenu, nakon što je prošlo vrijeme podnositeljevog izdržavanja zatvorske kazne, tuniška ambasada je u rujnu 2021. godine potvrdila da je nedvojbeno da se radi o tuniškom državljaninu i da može ishoditi potrebne osobne dokumente.

Predmet je došao na razmatranje pred Europski sud za ljudska prava. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da mu se oduzimanjem danskog državljanstva krše prava iz članka 8. Konvencije i da će oduzimanjem danskog državljanstva postati apatridom. Budući da je Danska ratificirala Europsku konvenciju o državljanstvu, to bi se kosilo s njenim odredbama prema kojima se pojedincu ne smije oduzeti državljanstvo ako bi on time postao apatridom.

ESLJP je ponovio da pitanja vezana uz status državljanstva mogu otvoriti pitanje vezano uz kršenje prava iz članka 8. Konvencije. Također je ponovio da proizvoljno odbijanje primitka u državljanstvo jednako po učinku kao i oduzimanje već stečenog državljanstva, kao i činjenicu da je državljanstvo važan dio čovjekova identiteta. Nakon toga je krenuo analizirati je li se radilo o proizvoljnoj mjeri i kakve su posljedice na podnositelja zahtjeva.

Kako bi se utvrdilo radi li se o proizvoljnoj mjeri, mora se provjeriti je li imala osnovu u domaćem zakonu, je li podnositelju bilo omogućeno da pobija te odluke u za to predviđenim postupcima i jesu li tijela javne vlasti postupala marljivo i brzo. ESLJP je našao da je odluka tijela javnih vlasti imala osnove u danskom Zakonu o državljanstvu, kao i to da je podnositeljev slučaj prošao kroz sve domaće sudske instance. S obzirom na duljinu trajanja navedenih postupaka od 2016. godine do 2018. godine, ESLJP nije našao da je bilo odugovlačenja. ESLJP također smatra da je oduzimanje državljanstva zbog počinjenih terorističkih zločina prikladna mjera koja teži legitimnom cilju državne sigurnosti.

ESLJP također ističe da su danske vlasti napravile test proporcionalnosti i uzele u obzir osobne okolnosti podnositelja. S obzirom na to da prema tuniškom zakonu o državljanstvu dijete tuniškog državljanina stječe državljanstvo rođenjem, podnositelj nedvojbeno ima dvojno državljanstvo i ne bi postao apatridom nakon oduzimanja danskog državljanstva. Podnositelj također ima u Tunisu

obitelj i njegov otac se tamo preselio iz Danske. Vrhovni sud Danske je uzeo u obzir sve osobne okolnosti podnositelja i ESLJP je utvrdio da je odluka o oduzimanju danskog državljanstva bila proporcionalna cilju koji se želi postići.

Shodno tome nema povrede prava iz članka 8. Konvencije i zahtjev je odbačen kao nedopušten.

3.4 Državljanski sporovi pokrenuti zbog brisanja iz registra prebivališta i odugovlačenja regulacije statusa “izbrisanih“ uslijed raspada bivših državnih tvorevina

U ovoj kategoriji predmeta radi se o veoma kompleksnim i specifičnim situacijama koje su posljedica okolnosti nastalih uslijed raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Tijekom postojanja navedene države, postojalo je državljanstvo na federalnoj razini i državljanstvo na razini republike. Nije bilo nužno da osoba ima republičko državljanstvo.

Međutim, nakon raspada navedene državne tvorevine, bilo je potrebno odrediti novi korpus državljana od strane novih tijela javne vlasti. Donošenjem novih zakona o regulaciji državljanstva i regulaciji položaja državljana bivše SFRJ, došlo je do situacije da su brojni građani, koji nisu bili državljanici republike u kojoj su živjeli, izbrisani iz registra prebivališta na teritoriju dotičnih zemalja. Uslijed toga su izgubili brojna osnovna prava koja su do tada uživali i dovedeni su u situaciju da se od strane države smatraju strancima s nereguliranim statusom, iako su do tada dugi niz godina živjeli u dotičnoj državi.

Također, nije bio pružen adekvatni mehanizam kojim bi se osobe pogođene takvom situacijom mogle poslužiti da reguliraju svoj status u novom pravnom poretku, niti je pravodobno donesen potrebni zakonodavni okvir kako bi se njihovi problemi uspješno riješili. Posljedica toga je bila to da je došlo do dugogodišnjih postupaka pred domaćim tijelima javne vlasti, kao i pogoršanje kvalitete života uslijed nemogućnosti uživanja osnovnih socijalnih i ekonomskih prava, za koje je potrebno imati regulirano prebivalište ili stalni boravak.

Razmotrit ćemo dva važna slučaja:

1. *Kurić i ostali protiv Slovenije*, zahtjev br. 26828/06, presuda od lipnja 2012 .
2. *Hoti protiv Hrvatske*, zahtjev br. 63311/14, presuda od srpnja 2018.

Naime, podnositelji su imali pravo prebivališta (*Kurić i ostali protiv Slovenije*), odnosno dopuštenog privremeng boravka (*Hoti protiv Hrvatske*), na području dotičnih država temeljem zakona SFRJ. Podnositelji u *Kurić i ostali protiv Slovenije* su imali prebivlišće temeljem svojeg statusa kao državljana SFRJ, a podnositelj zahtjeva u *Hoti protiv Hrvatske* je imao odobren boravak u SFRJ kao dijete političkih izbjeglica. Nakon donošenja novih zakona o državljanstvu, brojni građani su izbrisani iz registra prebivališta i postali su ilegalni stranci u državi u kojoj su do tog trenutka živjeli godinama sa svim pravima kao da su njeni državljani.

Odluke ESLJP-a u ovim predmetima su veoma važne jer potvrđuju da doista postoji pozitivna obveza država potpisnica Konvencije da stvore prikladni zakonodavni okvir u kojem će se moći na što pristupačniji način regulirati status osoba koje se nađu u sličnoj situaciji.

3.4.1 Predmet *Kurić i ostali protiv Slovenije*⁵⁸

Opisat ćemo činjenično stanje iz predmeta *Kurić i ostali protiv Slovenije*.

Ovaj predmet se odnosi na spojene zahtjeve podnositelja koji su prije proglašenja slovenske nezavisnosti imali prebivališće na teritoriju tadašnje Socijalističke Republike Slovenije. Raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i donošenjem novih slovenskih zakona o strnacima, našli su se u situaciji velike pravne nesigurnosti, budući da su izbrisani iz dosadašnjih registra prebivališta u kojem su do tada bili legalno prijavljeni. Posljedice su bili prilično teške, ponajprije oduzimanje osobnih dokumenata, nemogućnost zaposlenja, pristup zdravstvenoj zaštiti, nemogućnost ishođenja vozačke dozvole i ostvarivanja prava na mirovinu. Ovakvo stanje ranjivosti i pravne nesigurnosti je za podnositelje trajalo skoro dvadeset godina.

Kao što je već napomenuto, državljani Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije su imali državljanstvo na dvije razine, federalno državljanstvo SFRJ i državljanstvo jedne od šest republika. Državljan SFRJ su imali slobodu kretanja unutar federacije i mogli su prijaviti prebivališće u bilo kojoj republici. Razna građanska, socijalna, ekonomska i politička prava su bila povezana s reguliranim prebivališćem.

Dana 6. prosinca 1990. je Skupština Republike Slovenije izdala “Izjavu dobrih namjera“, kojom je garantirala da će sve osobe s prebivališćem u Sloveniji moći steći slovensko državljanstvo, ukoliko

---

⁵⁸ *Kurić i ostali protiv Slovenije*, zahtjev br. 26828/06, konačna presuda od lipnja 2012.

to žele. Nakon proglašenja slovenske neovisnosti 25. lipnja 1991., doneseni su novi Zakon o državljanstvu i Zakon o strancima. Prema Zakonu u državljanstvu, osobe koje su imale prebivalište na području Slovenije su mogle steći slovensko državljanstvo ukoliko se prijave s takvom namjerom unutar roka od 6 mjeseci nakon stupanja na snagu novog slovenskog Zakona o državljanstvu. Osobe koje nisu uspjele u tom roku ishoditi državljanstvo su postale stranci, a 26. veljače 1992. godine su izbrisani iz registra osoba s prebivalištem na području Republike Slovenije.

Podnositelji zahtjeva nisu bili obaviješteni o promjeni njihova statusa i nisu bili svjesni kakve će biti posljedice ukoliko se ne prijave za stjecanje slovenskog državljanstva u navedenom roku. Isto tako nije bilo nikakvog posebnog postupla niti dokumenata glede promjene njihova statusa.

U lipnju 1994. godine je Konvencija stupila na snagu u Sloveniji i njezine odredbe su postale dio unutarnjeg pravnog poretka.

U veljači 1999. godine je Ustavni sud potvrdio neustavnosti odredbi Zakona o strancima, budući da nije odredio kriterije po kojima bi oni koji su bili izbrisani iz registra mogli ponovno zatražiti da se regulira njihovo prebivalište. Isto tako je 2003. godine proglasio neustavnim odredbe Zakona o pravnom statusu zbog manjka odredbi o regulaciji prebivališta i dozvola za boravak retroaktivno od datuma brisanja iz registra.

Relevantni zakoni su se mijenjali narednih godina kako bi se situacija donekle riješila, ali taj postupak je bio jako spor i osobe pogođene takvom situacijom su se nalazile u nesigurnom položaju.

U vrijeme podnošenja zahtjeva Europskom sudu za ljudska prava su određeni podnositelji (gospodin Petreš i Jovanović) posjedovali *ex nunc* dozvole za boravak, a slovenske vlasti su im potom dodijelile *ex tunc* dozvole za stalni boravak, koje retroaktivno djeluju od dana proglašenja slovenske neovisnosti. Budući da su time ti podnositelji izgubili status “žrtve“ u smislu da im se i dalje krše prava iz Konvencije, ESLJP više neće razmatrati njihove zahtjeve i nastaviti će analizirati one od preostalih podnositelja (Mustafa Kurić, Velimir Dabetić, Ana Mezga, Ljubenka Ristanović, Tripun Ristanović, Ali Berisha, Ilfan Sadik Ademi i Zoran Minić).

Slovenska vlada je istaknula kako zahtjevima nema mjesta jer su nespojivi *ratione temporis* i *ratione materiae* s odredbama Konvencije, budući da se brisanje iz registra dogodilo prije nego što

je Konvencija uopće bila na snazi u Sloveniji i to da pravo na državljanstvo nije garantirano samom Konvencijom. ESLJP je istaknuo kako se radi o situaciji koja je trajala godinama nakon ratifikacije Konvencije i stoga nije uvažio vladine primjedbe.

Slovenska vlada je isto tako opet istaknula kako je u međuvremenu preostalim podnositeljima 2010. godine odobreno izdavanje *ex nunc* i *ex tunc* dozvola stalnog boravka te stoga i oni više ne bi smjeli imati status žrtve u smislu odredaba Konvencije. Ističe kako su svjesni problema i kako je tijekom godine uloženi trud i napor kako bi se problem “izbrisanih“ riješio, kao i to da je slovenski Ustavni sud oglasio prijašnje odredbe zakona glede navedene materije neustavnim i navedeni zakoni su promijenjeni. Podnositelji zahtjeva su istaknuli kako se time nije adekvatno riješila njihova situacija i kako su godinama bili lišeni osnovnih socijalnih i ekonomskih prava.

ESLJP je uzeo u obzir činjenicu da su slovenske vlasti u međuvremenu poduzele mjere kako bi se situacija popravila, kao i to da su izdane *ex tunc* i *ex nunc* dozvole za stalni boravak, kao i mijenjanje relevantnih zakona, ali to ne mijenja činjenicu da je stanje pravne nesigurnosti trajalo preko dvadeset godina i da se odluke Ustavnog suda često nisu provodile od strane slovenskih tijela javne vlasti. Stoga se podnositelji i dalje mogu smatrati “žrtvama“ u smislu odredaba Konvencije.

Podnositelji su također istaknuli kako je bilo teško koristiti domaća pravna sredstva i kako djelovanje domaćih tijela javne vlasti nije bilo djelotvorno, niti su se uvažavale odluke Ustavnog suda prilikom pokušaja regulacije njihovog statusa.

Slijedom toga, podnositelji su naveli da su im povrijeđena prava garantirana člankom 8. Konvencije jer su bili proizvoljnim mjerama lišeni mogućnosti očuvanja svojeg statusa imatelja dozvola za stalni boravak i prebivališta u Sloveniji. Ponovili su kako je bilo nemoguće u tako kratkom vremenskom okviru tijekom 90-ih godina zatražiti primitak u slovensko državljanstvo i kako nije bilo prikladno objašnjeno koje su posljedice nakon proteka tog roka. Istaknuli su kako relevantni zakoni nisu bili niti potpuno jasni glede svojih odredbi niti predvidivi glede svojih učinaka.

ESLJP je pristupio analizi jesu li poduzete mjere bile u skladu sa zakonom (*in accordance with the law*), je li postojao legitimni cilj (*legitimate aim*) i jesu li bile nužne u demokratskom društvu (*necessary in a democratic society*). Slovenski Zakon o državljanstvu i Zakon o strancima donesen uslijed proglašenja slovenske neovisnosti nisu bili dovoljno transparentni glede posljedica u slučaju

da se pojedinci ne prijave za primitak u slovensko državljanstvo na vrijeme. Nije bilo indikacija da će biti brisani iz registra osoba s prebivalištem i da će automatski biti premješteni u registar stranca bez dozvole za boravak. Također su razne okružnice, koje su slovenske vlasti slale tijelima na lokalnoj razini, uputile na činjenicu da bi moglo doći do negativnih posljedica brisanja velikog broja ljudi iz registra osoba s prebivalištem. Podnositeljima također nisu dostavljena nikakva rješenja ni obavijesti i nije im dana mogućnost da se žale na brisanje iz registra. ESLJP iz tih razloga smatra da se nije radilo o zakonitoj mjeri.

Budući da se radilo o vremenu u kojem je Slovenija tek stekla neovisnost i morala donijeti mjere radi zaštite nacionalne sigurnosti, može se reći da se radilo o legitimnom cilju. Međutim, s obzirom na posljedice i situaciju koja je trajala desetljećima, ESLJP nalazi da takva mjera nije bila nužna u demokratskom društvu.

Stoga ESLJP utvrđuje da je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

3.4.2 Predmet *Hoti protiv Hrvatske*⁵⁹

Ovaj predmet je važan jer se tiče primjene Konvencije u Republici Hrvatskoj i ukazuje na činjenicu da je potrebno osigurati prikladna pravna sredstva i zakonodavni okvir kako bi se izbjegle situacije odugovlačenja reguliranja statusa osoba koje u trenutku raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije nisu stekle hrvatsko državljanstvo i kojima nije omogućena prijava prebivališta ili ishođenje dozvole za stalni boravak.

Podnositelj zahtjeva je albanskog podrijetla, rođen na Kosovu. Njegovi roditelji su prije njegovog rođenja napustili Albaniju i dodijeljen im je status političkih izbjeglica na teritoriju bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Nakon što je navršio sedamnaest godina života, podnositelj se preselio s Kosova u Republiku Hrvatsku, točnije u Novsku. Treba istaknuti kako je podnositelj nakon toga većinu svog života proveo u Novskoj i nije više imao nikakve faktične veze niti obitelj na Kosovu, s obzirom da su mu roditelji umrli, a njegove dvije sestre su živjele na području Njemačke i Belgije.

---

⁵⁹ *Hoti protiv Hrvatske*, zahtjev br. 63311/14, presuda od srpnja 2018.

Podnositelj je bezuspješno pokušavao ishoditi dozvolu za stalni boravak na području Socijalističke Republike Hrvatske. U to vrijeme je posjedovao dokument o privremeno odobrenom boravku na teritoriju SFRJ, koji su mu izdala tijela na Kosovu i koji je trebalo produžiti. Djelatnici policijske postaje u Novskoj su mu savjetovali da mora regulirati svoj status boravka na način da zatraži da mu relevantna tijela na Kosovu produže dozvolu za boravak u SFRJ. Također su mu napomenuli, prema uputama Ministarstva unutarnjih poslova, da je praksa da se albanske izbjeglice direktno prijave za primitak u SFRJ državljanstvo. Podnositelj je iskazao da za to nije zainteresiran jer ne bi dobio potrebnu sigurnost ni stan.

U lipnju 1991. godine je proglašena neovisnost od SFRJ, a nakon izbijanja rata je podnositelj morao stupiti u obveznu civilnu službu, tijekom koje je dobio dozvolu kretanja na relaciji Novska-Kutina za obavljanje službe. U lipnju 1992. godine je podnositelj podnio zahtjev za primitak u hrvatsko državljanstvo, i policijska uprava u Novskoj je prosljedila taj zahtjev Ministarstvu unutarnjih poslova. Nakon toga je u lipnju 1993. godine Ministarstvo, nakon dobivenog izvješća glede podnositeljevih osobnih okolnosti, izdalo jamstvo primitka u državljanstvo ako podnositelj dade dokaze da je dobio otpust ili se odrekao albanskog državljanstva. Nakon proteka dvije godine roka, podnositelj je 1995. godine ponovno podnio isti zahtjev za primitak u državljanstvo. Međutim, Ministarstvo je zahtjev odbilo, tvrdeći da podnositelj nije ima prijavljeno prebivalište u trajanju od pet godina, budući da je u dokumentaciji bio službeno prijavljen tek od 1993. godine. Podnositelj je ukazao da se nalazi na hrvatskom teritoriju od 1979. godine i da je poznat policijskoj postaji iz Novske, ali dobio je odgovor da ne postoje dokazi da su njegove tvrdnje točne.

U studenom 2001. godine je podnositelj zatražio Ministarstvo da mu se odobri dozvola za stalni boravak. Istaknuo je kako je zaposlen i ima mogućnost da se brine o sebi i priložio je dokaze svojeg rodnog lista i radne knjižice. Prilikom razgovora s policijom iz Novske, podnositelj je ukazao na to da je pokušao dobiti od albanske ambasade potvrdu o otpustu iz albanskog državljanstva tijekom roka od dvije godine prilikom prve prijave u hrvatsko državljanstvo, ali da mu ambasada nikad nije poslala odgovor. Također je napomenuo da je Ministarstvo odbilo njegovu drugu prijavu u hrvatsko državljanstvo.

Njegov zahtjev je odbijen, a Ministarstvo je objasnilo svoju odluku time da podnositelj ne ispunjava zakonske uvjete za izdavanje dozvole, a isto tako smatraju da se radi o državljaninu Srbije i Crne Gore. Podnositelj je pokrenuo upravni spor pred Upravnim sudom, međutim njegovi

navodi nisu uvaženi i Upravni sud nije našao ništa sporno u odluci Ministarstva. Podnositelj je bezuspješno pokušao i s ustavnom tužbom pred Ustavnim sudom.

Nakon toga u narednom razdoblju je podnositelj ovisio o tome da mu policija svake godine produljuje boravak iz humanitarnih razloga, tijekom čega nije imao pristup brojnim socijalnim i ekonomskim pravima. Podnositelj je bio bez državljanstva, iako su tijela javne vlasti pogrešno smatrala da je albanski državljanin i državljanin Srbije i Crne Gore.

Podnositelj je podnio zahtjev pred Europskim sudom za ljudska prava, pozivajući se na nemogućnost reguliranja svojeg statusa u Republici Hrvatskoj i tvrdeći da su mu povrijeđena prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije.

Hrvatske vlasti su istaknule kako je situacija riješena produljenjem boravka iz humanitarnih razloga, ali ESLJP nije uvažio da se to može smatrati prikladnim rješenjem. Isto tako, iako se Konvencije počela primjenjivati u Republici Hrvatskoj tek od 1997. godine, radi se o kontinuiranoj situaciji koja traje sve do trenutka odlučivanja o zahtjevu. Hrvatske vlasti su također istaknule da podnositelj nije iskoristio sva domaća pravna sredstva i da zloupotrebljava mogućnost podnošenja zahtjeva, dovodeći sud u zabludu glede svojeg državljanstva. Podnositelj je naveo da je nekoliko puta pokušao svim pravnim sredstvima regulirati svoju pravnu situaciju i nije imao uspjeha. ESLJP nalazi da nekoliko dokumenata sadrži kontradiktorne informacije glede podnositeljevog državljanstva, budući da je u nekima navedeno da se radi o albanskom državljaninu, a u nekima da se radi o državljaninu Srbije i Crne Gore. Budući da se radi o kompleksnoj situaciji i da je teško utvrditi čije državljanstvo podnositelj doista ima nakon raspada bivše države, ESLJP ne smatra da je podnositelj htio sud dovesti u zabludu glede svog državljanstva.

Analizirajući okolnosti slučaja, ESLJP ukazuje na to da je podnositelj doista bez državljanstva, budući da se ta informacija nalazi i na njegovom rodnom listu. Tijekom svog boravka u Novskoj i nakon proglašenja neovisnosti od SFRJ, podnositelj nije stekao nijedno drugo državljanstvo. ESLJP također ističe da je nakon raspada SFRJ došlo do brisanja mnogih osoba iz registra prebivališta, ukazujući da je sličan problem već obradio u predmetu *Kurić i ostali protiv Slovenije*. ESLJP ističe kako je podnositeljeva situacija veoma specifična, s obzirom na to da živi na hrvatskom području već četiri desetljeća i da je tijekom tog vremena promijenjeno nekoliko

pravnih režima, tako da se ne radi o tipičnoj situaciji stranca koji traži regulaciju statusa u drugoj državi.

ESLJP ponavlja da članak 8. Konvencije štiti i pravo na uspostavljanje i razvoj odnosa s drugim ljudskim bićima i vanjskim svijetom. Slijedom toga, ukupnost društvenih veza između migranta i zajednice u kojoj on živi čini dio koncepta privatnog života. Mjere kojima se ograničava pravo na boravak u zemlji mogu dovesti do povrede članka 8. Konvencije ako stvaraju nerazmjerne posljedice na privatni ili obiteljski život podnositelja. ESLJP isto tako navodi da članak može uključivati pozitivnu obvezu osiguranja učinkovitog uživanja privatnog i/ili obiteljskog života podnositelja zahtjeva. Slijedom toga je potrebno ispitati jesu li hrvatska tijela javne vlasti osigurale učinkovit postupak koji omogućuje podnositelju da se o pitanjima njegovog daljnjeg boravka i statusa u Republici Hrvatskoj odluči tako da se uvažavaju interesi njegovog privatnog života.

ESLJP smatra da je nedvojbeno da podnositelj ima privatni život u Republici Hrvatskoj, s obzirom da je tamo proveo cijeli život, radio i gradio društvene veze, i da nema veze s drugim državama i nikad nije boravio izvan područja Novske. Formalno zaposlenje je veoma otežano zbog nereguliranog statusa a njegov boravak se produljuje svake godine iz humanitarnih razloga, dovodeći podnositelja u veoma pravno nesigurnu situaciju. Podnositelj je također bez državljanstva. Isto tako, bilo mu je otežano ishoditi dozvolu za stalni boravak, unatoč brojnim pokušajima. Budući da je bez državljanstva, nije moguće ni da ishodi dokumente za putovanje izvan zemlje.

Slijedom navedenog, ESLJP smatra da Republika Hrvatska nije ispunila svoje pozitivne obveze da podnositelju omogući učinkoviti i pristupačni postupak radi rješavanja pitanja njegova daljnjeg boravka i statusa u Hrvatskoj, uzimajući u obzir njegove interese u kontekstu njegovog prava na poštovanje privatnog života prema članku 8. Konvencije.

3.5 Ostale bitne presude

U ovom dijelu ćemo obraditi dvije presude koje su jednako važne za tematiku državljanstvenih sporova pred Europskim sudom za ljudska prava, a koje se zbog svoje specifičnosti nisu mogle uvrstiti u neke od prijašnjih kategorija obrađenih predmeta. U prvom predmetu ćemo vidjeti povezanost kršenja prava iz članka 8. Konvencije s diskriminatornim postupanjem, budući da je

podnositelj zahtjeva stavljen u nepovoljniji položaj temeljem činjenice da je rođen kao izvanbračno dijete i time mu je onemogućeno stjecanje državljanstva temeljem načela *ius sanguinis*.

Drugi predmet je veoma zanimljiv jer se problematika odricanja i gubitka državljanstva povezuje s političkim pritiscima i političkim progonom.

1. *Genovese protiv Malte*, zahtjev br. 53124/09, presuda od siječnja 2012.
2. *Huseynov protiv Azerbajdžana (br.2)*, zahtjev br. 1/16, presuda od listopada 2023.

3.5.1 Predmet *Genovese protiv Malte*⁶⁰

Ovaj predmet je specifičan jer je uskraćivanje priznavanja državljanstva prema načelu *ius sanguinis* učinjeno zbog diskriminatorne odredbe u malteškom Zakonu o državljanstvu, prema kojem djeca rođena izvan braka imaju ograničenu mogućnost stjecanja malteškog državljanstva.

Podnositelj zahtjeva je sin britanske državljanke i malteškog državljanina, rođen u Škotskoj kao njihovo izvanbračno dijete. Njegova majka je zatražila od malteških tijela javne vlasti da mu se prizna malteško državljanstvo, ali prvo je obaviještena da je potrebno da se nesporno utvrdi očinstvo djeteta i navede otac na njegovom rodnom listu. Nakon što je ishodila sudskim putem u Škotskoj da se nedvojbeno utvrdi genetska povezanost s ocem, rodni list podnositelja je promijenjen u skladu sa sudskom odlukom.

Međutim, majka podnositelja je naknadno obaviještena da, unatoč tome što je u rodnom listu naveden otac maltežanin, dijete rođeno izvan braka ne može steći malteško državljanstvo, osim ako mu je i majka malteškog državljanstva. Budući da je majka podnositelja britanskog državljanstva, prema malteškom Zakonu o državljanstvu nije bilo moguće da i on stekne malteško državljanstvo. Ipak, Građanski sud na Malti je priznao da se radi o podnositeljevom biološkom ocu i odredio je plaćanje uzdržavanja za dijete.

Majka podnositelja se žalila da je odredba malteškog Zakona o državljanstvu neustavna i u suprotnosti s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Građanski sud je presudio da se radilo o kršenju Konvencije i neustavnom postupanju, ali Ustavni sud je nekoliko

---

⁶⁰ *Genovese protiv Malte*, zahtjev br. 53124/09, konačna presuda od siječnja 2012.

puta vraćao predmet natrag pred Građanski sud, navodeći kako pravo na državljanstvo nije sadržano u Konvenciji

Podnositelj zahtjeva je tvrdio da mu je onemogućeno neometano uživanje prava i sloboda garantiranih Konvencijom, čime je prekršena odredba iz članka 14. Konvencije, kojom je zabranjeno diskriminatorno postupanje na bilo kojoj osnovi. Isto tako, tvrdio je da je povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije.

Malteška vlada je ukazala na činjenicu da se podnositelju nije kršilo pravo na poštovanje obiteljskog života, budući da nije imao nikakvih kontakata i veza s ocem. Isto tako nije bilo prepreka da on boravi i živi na Malti kao državljanin Europske unije. Podnositelj je istaknuo da se, neovisno o njegovoj vezi s ocem, krši njegovo pravo na privatni život.

ESLJP nije našao zahtjev očito neosnovanim niti nedopuštenim.

Analizirajući okolnosti slučaja, ESLJP je istaknuo kako koncept obiteljskog života se ne odnosi samo na odnose s članovima obitelji unutar bračne veze i djece rođene u braku, nego se to odnosi i na potencijalne veze između oca i njegovog izvanbračnog djeteta. Isto tako ponavlja da je privatni život široki pojam koji pokriva fizički i psihički integritet osobe i može obuhvatiti više aspekata socijalnog identiteta čovjeka. ESLJP ističe kako u trenutku donošenja odluke podnositelj nije imao veza s ocem, niti je njegov otac zainteresiran za formiranje veza sa sinom. Stoga nema povrede prava na obiteljski život. Međutim, odbijanjem priznavanja državljanstva prema načelu *ius sanguinis* utječe na socijalni identitet podnositelja. ESLJP je također istaknuo da se Konvencija treba tumačiti prema modernim okolnostima i to se odnosi na jednakost između djece rođene u braku i izvanbračne djece.

Slijedom toga ESLJP nalazi da je došlo do povrede prava na privatni život iz člank 8. u kombinaciji s povredom prava iz članka 14. Konvencije koji zabranjuje diskriminaciju.

3.5.2 Predmet *Huseynov protiv Azerbajdžana (br.2)*⁶¹

Ovaj predmet je zanimljiv kao primjer gdje je gubitak državljanstva posljedica političkog pritiska i progona, budući da je podnositelj doveden u situaciju gdje se morao odreći svog državljanstva.

---

⁶¹ *Huseynov protiv Azerbajdžana (br.2)*, zahtjev br. 1/16, konačna presuda od listopada 2023.

Podnositelj zahtjeva je bio nezavisni novinar na čelu Instituta za slobodu i sigurnost novinara, nevladine organizacije čije je glavno polje aktivnosti zalaganje za zaštitu prava novinara. U travnju 2014. godine je Ured glavnog tužitelja pokrenuo kazneni postupak protiv brojnih nevladinih organizacija zbog sumnje na počinjenje kaznenih djela financijske prirode, uslijed čega su tim organizacijama zamrznuti bankovni računi kako bi se provela istraga. Također je došlo do uhićenja brojnih aktivista i zagovaratelja ljudskih prava zbog navodne povezanosti s tim kaznenim djelima. Podnositelj je isto tako došao pod istragu i u kolovozu 2014. godine je pokušao napustiti državu i uputiti se u Istanbul. Međutim, zadržan je na aerodromu i nije mu dopušten izlazak iz zemlje. Njegova majka ga je obavijestila da su ga tražili zaposlenici tužilaštva i kako je pozvan na ispitivanje. Podnositelj se nedugo nakon toga sklonio u švicarsku ambasadu, bojeći se da će biti uhićen. Nakon toga mu je 19. kolovoza službeno stavljeno na teret nekoliko kaznenih djela povezanih s utajom poreza i financijskim i gospodarskim kaznenim djelima. Podnositelj je nastavio živjeti u švicarskoj ambasadi.

U veljači 2015. godine je podnositelj zahtjeva obavijestio predsjednika Republike Azerbajdžana da se odriče azerbajdžanskog državljanstva i molio je da mu se službeno odobri da više nije azerbajdžanski državljanin. U svom zahtjevu je naveo i da nema drugo državljanstvo i da će odricanjem postati apatridom.

U lipnju 2015. je Ministarstvo financija primilo potrebni iznos od švicarskih banaka za podmirenje podnositeljeva poreznog duga i slijedom toga je Okružni sud u Nasimiju opozvao nalog za uhićenje podnositelja zahtjeva. Kratko nakon toga je podnositelj napustio Azerbajdžan zajedno s ministrom vanjskih poslova Švicarske Konfederacije. Državna služba za migracije je podnositelju poslala pismo u kojem potvrđuje da on više nije azerbajdžanski državljanin.

Podnositelj je podnio zahtjev pred Europskim sudom za ljudska prava, navodeći kako je do odluke o oduzimanju azerbajdžanskog državljanstva došlo prisilom na odricanje od istoga i da je zbog toga postao apatridom, čime mu se krši pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Konvencije.

Azerbajdžanske vlasti su istaknule kako podnositelj nije iskoristio sva domaća pravna sredstva i kako nije podnio tužbu Ustavnom sudu. Podnositelj je istaknuo kako odluka predsjednika države ne predstavlja vrstu akta koju on može pobijati pred Ustavnim sudom i slijedom toga nije bilo

moguće koristiti klasična pravna sredstva. Isto tako predsjednik države nije administrativno tijelo i njegove se odluke ne mogu pobijati pred drugim administrativnim tijelima.

ESLJP nije našao da se radi o očito neosnovanom niti nedopuštenom zahtjevu.

Podnositelj je naveo kako je bio izložen pritiscima opasnim po život i da je bio u opasnosti od uhićenja te je stoga bio prisiljen odreći se azerbajdžanskog državljanstva kako bi izbjegao navedene sankcije i osvetu tijela javne vlasti. Također je ukazao da je time ostao bez državljanstva i tako se krši domaće azerbajdžansko pravo i međunarodne obveze. Brojne treće strane i organizacije su također istaknule alarmantnu situaciju u Azerbajdžanu gdje se takvim progonom guši sloboda novinarstva i krše ljudska prava.

ESLJP je ponovio kako zadiranje u status državljanstva može dovesti do povrede prava na poštovanje privatnog života iz članka 8. Konvencije i kako je potrebno utvrditi jesu li mjere zadiranja bile proizvoljne i kakve su posljedice na podnositelja.

Analizirajući okolnosti slučaja, ESLJP je našao da prema azerbajdžanskom zakonu nije moguće uvažiti odricanje od državljanstva ako se provodi kazneni postupak. Međutim, azerbajdžanske vlasti su odustale od tog postupka nedugo nakon primitka podnositeljeve namjere za odricanjem i nedugo nakon plaćanja navodnog poreznog duga, nakon čega više nije moguće dobiti informaciju u kojoj se točno fazi nalazi kazneni postupak protiv podnositelja, niti su dostupni dokumenti glede tog postupka. Isto tako je UN-ova Konvencija o smanjenju bezdržavljanstva dio unutrašnjeg pravnog poretka i stoga nije moguće uvažiti odricanje od državljanstva ako bi osoba postala apatridom.

Stoga ESLJP smatra da navedena mjera nije bila u skladu s domaćim zakonom (*in accordance with the law*) i kao takva je proizvoljna. ESLJP je slijedom toga utvrdio da je došlo do povrede prava iz članka 8. Konvencije.

4 DRŽAVLJANSKI SPOROVI I PRIMJENA ČLANKA 8. KONVENCIJE UNUTAR PRAVNOG PORETKA REPUBLIKE HRVATSKE

Pravni poredak Republike Hrvatske prihvaća načelo monizma glede međunarodnih ugovora. Prema tom načelu jednom prihvaćeni i ratificirani međunarodni ugovori imaju hijerarhijski višu

snagu nego zakoni i izravno se primjenjuju unutar tog pravnog poretka. Ovakav način tretiranja međunarodnih dokumenata je predviđen u samom tekstu Ustava Republike Hrvatske.

Prema članku 141. Ustava, međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.⁶²

Odredbe Konvencije su stoga dio unutarnjeg pravnog poretka i stvaraju pozitivne i negativne obveze za Republiku Hrvatsku. U skladu s time, RH je dužna stvoriti prikladni zakonodavni okvir kako bi pojedinci mogli ostvariti svoja prava zajamčena tekstem Konvencije, a isto tako se mora uzdržati od proizvoljnog zadiranja u ta prava. U kontekstu prava garantiranih člankom 8. Konvencije, RH mora omogućiti da pojedinci uživaju pravo na poštovanje njihova privatnog i obiteljskog života, a to pravo se može ograničiti samo iz razloga navedenih u drugom stavku članka 8. Konvencije.

Kao što smo vidjeli iz predmeta *Hoti protiv Hrvatske*, potencijalni problemi kršenja prava iz Konvencije se mogu očekivati u postupcima prirođenja (naturalizacije) ili prilikom postupaka ishoda dozvola za stalni boravak i prijave prebivališta.

U praksi su se pojavili i drugi slučajevi gdje su se bivši državljani SFRJ nalazili dugi niz godina na hrvatskom teritoriju, i prije i nakon proglašenja neovisnosti, s nedvojbeno izgrađenim privatnim i obiteljskim životom, ali im je odbijen primitak u hrvatsko državljanstvo iz razloga formalističke prirode. Iako ti slučajevi nisu došli pred Europski sud za ljudska prava, o njima je odlučivao Ustavni sud.

Kao primjer možemo navesti odluku Ustavnog suda U-III-1918/2000 od 17. prosinca 2003. i pripadajuća izdvojena mišljenja sudaca glede predmeta o kojem se odlučivalo. Podnositeljica ustavne tužbe je živjela u izvanbračnoj zajednici s hrvatskim državljaninom i s njim imala troje djece. Njihova djeca su također hrvatski državljani. Podnositeljica ima pravni položaj trajno nastanjenog stranca u Republici Hrvatskoj i u vrijeme podnošenja zahtjeva za primitak u državljanstvo je neprekinuto boravila više od pet godina na hrvatskom teritoriju. Međutim, njen

---

⁶² Ustav Republike Hrvatske, *op.cit.* (bilj. 8)

zahtjev je odbijen jer je nepismena i ne poznaje latinično pismo. Analizirajući okolnosti slučaja, Ustavni sud je utvrdio da nije povrijeđeno nijedno ustavno pravo i da podnositeljica nije primljena u državljanstvo jer nije ispunjavala formalne kumulativne pretpostavke iz Zakona o hrvatskom državljanstvu, budući da nije bila u braku s hrvatskim državljaninom i nije poznavala latinično pismo.⁶³

Izdvojena mišljenja sudaca glede navedene odluke ukazuju na činjenicu da je takvo tumačenje neprihvatljivo i da nisu uzete u obzir osobne okolnosti podnositeljice i činjenice da se ne radi o tipičnom strancu koji traži primitak u državljanstvo. Isto tako je ukazano da nije uzeto u obzir da Ustav štiti obitelj.⁶⁴

Materija stjecanja i prestanka državljanstva je u hrvatskom pozitivnopravnom poretku detaljno uređena u Zakonu o hrvatskom državljanstvu.

Uvjeti za primitak stranca u hrvatsko državljanstvo prirođenjem su to da je navršio 18 godina života, da ima otpust iz stranog državljanstva ili da podnese dokaz da će otpust dobiti ako bude primljen u hrvatsko državljanstvo. Također je potrebno da živi u Republici Hrvatskoj, s prijavljenim boravkom osam godina neprekidno do podnošenja zahtjeva, i da ima odobren status stranca na stalnom boravku. Stranac mora poznavati hrvatski jezik i latinično pismo, hrvatsku kulturu i društveno uređenje. Isto tako je potrebno da poštuje pravni poredak Republike Hrvatske, da je podmirio dospjela javna davanja te da ne postoje sigurnosne zapreke za njegov primitak u hrvatsko državljanstvo.⁶⁵

Nadalje, smatrat će se da je udovoljeno uvjetu otpusta iz stranog državljanstva, ako je zahtjev podnesen od strane osobe koja nema državljanstvo (apatrid). Jednako vrijedi i za osobu koja je državljanin države prema čijim zakonima će izgubiti državljanstvo samim prirođenjem (dakle samim stjecanjem novog državljanstva). Ministarstvo unutarnjih poslova donosi rješenje kojim usvaja ili odbija zahtjev.⁶⁶

---

⁶³ U-III-1918/2000 od 17. prosinca 2003. i izdvojena mišljenja sudaca

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine broj 53/91, 70/91, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21

⁶⁶ *Ibid.*

Iako naše pravo ne koristi institut oduzimanja državljanstva, postoji odredba koja daje široku ovlast Ministarstvu unutarnjih poslova u postupku stjecanja državljanstva. Prema članku 26. stavku 2. ZHD-a, Ministarstvo može odbiti zahtjev za stjecanje ili prestanak državljanstva iako su ispunjene pretpostavke, ako ocijeni da postoje razlozi od interesa za Republiku Hrvatsku zbog kojih se zahtjev treba odbiti.⁶⁷ Ovdje se radi o primjeru slobodne (diskrecijske) ocjene.⁶⁸

Podrazumijeva se da se moraju sagledati sve okolnosti slučaja prije nego što se donese odluka. Dakle, prilikom donošenja negativne ili onerozne odluke glede statusa podnositelja, potrebno je uzeti u obzir ostvarivanje ustavnog i konvencijskog prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života.⁶⁹ Isto tako, čak iako se odbije primitak stranca u hrvatsko državljanstvo, dovoljno je da ima reguliran status stalnog boravka kako bi ostvarivao određena ekonomska i socijalna prava na području Republike Hrvatske. Budući da mu u takvoj situaciji ne prijete izgon, smatra se da je prikladno zaštićena obiteljska zajednica i samim odbijanjem se ne bi kršilo pravo na poštivanje obiteljskog života.⁷⁰

Adekvatna sudska zaštita protiv takvog rješenja je omogućena putem instituta upravnog spora. Navedena zaštita se garantira unutar Ustava i unutar odredaba Zakona o upravnim sporovima.

Prema članku 19. stavku 1. Ustava, pojedinačni akti državne uprave i tijela koja imaju javne ovlasti moraju biti utemeljeni na zakonu. Nadalje, u drugom stavku se zajamčuje sudska kontrola zakonitosti pojedinačnih akata upravnih vlasti i tijela javnih ovlasti.⁷¹

Iako prema Zakonu o upravnim sporovima upravni sudovi ne odlučuju o sferi oportuniteta kod diskrecijskih odluka, oni i dalje mogu odlučivati o zakonitosti, kao i proučiti je li bilo greške u cilju i svrsi. Daljnja zaštita je pružena putem mogućnosti odlučivanja u drugom stupnju na razini Visokog Upravnog suda Republike Hrvatske.⁷²

---

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Borković, Ivo, *op.cit.* (bilj. 2), str. 186.

⁶⁹ Rajko, Alen, *Državljanstvo u upravnosudskoj praksi – odabrana pitanja*, u: Kosnica, Ivan, Staničić, Frane, *Državljanstvo u Hrvatskoj: razvoj i izazovi suvremenog uređenja*, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2023., str. 221-222.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Ustav Republike Hrvatske, *op.cit.* (bilj. 8)

⁷² Zakon o upravnim sporovima, Narodne novine broj 36/24

Iz navedenog se može zaključiti kako postoji prikladan mehanizam, utemeljen na zakonu, koji pruža pojedincima priliku da pobijaju odluke koje ne sadrže za njih prikladna rješenja. Na raspolaganju je također i ustavnosudska zaštita i naposljetku je moguće i podnijeti pojedinačni zahtjev pred Europskim sudom za ljudska prava.

Postoji pitanje je li potrebno da Republika Hrvatska dovrši proces ratifikacije Europske konvencije o državljanstvu. Radi se o dokumentu Vijeća Europe, kojemu je cilj postići suradnju i koordinaciju između državnih zakona o državljanstvu upravo zato da bi se izbjegle pojave bezdržavljanstva (apatridije), riješila pitanja nastala uslijed sukcesije država, problemi višestrukog državljanstva i njihovih posljedica.⁷³ Europska konvencija o državljanstvu je usvojena 6. studenog 1997. i stupila na snagu 1. ožujka 2000. godine.

Republika Hrvatska je njezina potpisnica, ali budući da Hrvatski sabor nikad nije glasao o Prijedlogu zakona o potvrđivanju Europske konvencije o državljanstvu, ona nikad nije ratificirana. Budući da nije nikada ratificirana, ona nije postala dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske. Glede međunarodnih ugovora, hrvatski pravni poredak prihvaća načelo monizma, što znači da bi se tada direktno primjenjivale odredbe Europske konvencije o državljanstvu i ne bi se mogle primjenjivati odredbe ZHD-a koje dopuštaju diskrecijsku ocjenu prilikom odlučivanja o primitku u hrvatsko državljanstvo.⁷⁴ Prema Staničiću, razlozi zbog kojih Republika Hrvatska još nije ratificirala navedenu konvenciju su moguće političke naravi i nužno je još jednom otvoriti raspravu glede potencijalne ratifikacije, s obzirom da bi se tako riješili preostali problemi vezani uz stjecanje državljanstva nakon raspada bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.⁷⁵

5 ZAKLJUČAK

Pravo na državljanstvo, iako nije sadržano u odredbama Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i ne nalazi se u njenim Protokolima, je indirektno dobilo zaštitu kroz razvoj sudske prakse Europskog suda za ljudska prava, u kojoj je navedenom pravu priznata povezanost s pravom na

---

⁷³ Staničić, Frane, Primjena članka 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu s posebnim osvrtom na sprječavanje bezdržavljanstva: treba li Republika Hrvatska ratificirati Europsku konvenciju o državljanstvu?, u: Kosnica, Ivan, Staničić, Frane, Državljanstvo u Hrvatskoj: razvoj i izazovi suvremenog uređenja, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2023., str. 173.

⁷⁴ *Ibid.*, str. 173.-174.

⁷⁵ *Ibid.*, str. 175.

poštovanje privatnog i obiteljskog života, zajamčenih člankom 8. Konvencije. Na ovaj način se razvio alternativni način zaštite državljanstva, budući da se ne radi o građanskom pravu koje bi potpadalo pod procesnu zaštitu navedenu u članku 6. Konvencije.

ESLJP ne udovoljava bezuvjetno svakom zahtjevu povezanom sa zadiranjem u državljanstvo podnositelja, nego provjerava jesu li takve mjere doista bile proizvoljne i postoje li doista realne i konkretne posljedice na privatni i obiteljski život podnositelja. Naime, provjerava se je li mjera imala osnove u domaćem pravu, jesu li podnositelju omogućena pravna sredstva da te mjere pobija i jesu li tijela javne vlasti djelovala pravodobno.

ESLJP detaljno analizira svaki slučaj i uzima u obzir specifične okolnosti svakog predmeta, razmatrajući posljedice na život pojedinca. ESLJP široko tumači pojam privatnog života i potrebno je da povreda ima negativni učinak na socijalni identitet pojedinca i njegovu mogućnost da stvori veze u zajednici. Prilikom povrede prava na obiteljski život moraju postojati realne teškoće i opasnosti od razdvajanja članova obitelji koji zajedno žive. Nadalje, zadiranje u prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života se može opravdati ako je u pitanju jedan od legitimnih ciljeva navedenih u stavku 2. članka 8. Konvencije i ako je takvo zadiranje nužno u demokratskom društvu.

Radi se o veoma važnom instrumentu zaštite prava pojedinaca, pogotovo u novije vrijeme gdje državljanstvo postaju sve češći zbog povećanih migracija, a isto tako jer još postoje brojni slučajevi nastali uslijed raspada bivših državnih tvorevina gdje je potrebno regulirati status osoba koje su se našle u pravno nesigurnoj situaciji i postali apatridi.

Republika Hrvatska posjeduje prikladne pravne instrumente kojima omogućuje primitak u državljanstvo prirođenjem (naturalizacijom), kao i brojne zakone i ustavne odredbe kojima se jamči zaštita privatnog i obiteljskog života. Na taj način RH ispunjava svoje pozitivne konvencijske obveze i stvara mogućnost da pojedinci uživaju navedena prava. Međutim, postavlja se pitanje hoće li u budućnosti RH pristupiti i ratifikaciji Europske konvencije o državljanstvu, kako bi se izbjegle daljnje pojave bezdržavljanstva i sporova oko državljanstva.

6 LITERATURA

1. Borković, Ivo, Upravno pravo, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002.
2. Craig, Paul; de Búrca, Gráinne, EU Law: Text, Cases, and Materials, fifth edition, Oxford University Press, Oxford, 2011.
3. Marković, Milan; Vukašinović, Aleksandra, Europsko državljanstvo: razvoj, utjecaj i izazovi, Hrvatska i komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 16 No. 3, Zagreb, 2016.
4. Omejec, Jasna, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava Strasbourški *acquis*, Drugo dopunjeno izdanje, 2014.
5. Rajko, Alen, Državljanstvo u upravnosudskoj praksi – odabrana pitanja, u: Kosnica, Ivan, Staničić, Frane, Državljanstvo u Hrvatskoj: razvoj i izazovi suvremenog uređenja, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2023.
6. Staničić, Frane, Primjena članka 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu s posebnim osvrtom na sprječavanje bezdržavljanstva: treba li Republika Hrvatska ratificirati Europsku konvenciju o državljanstvu?, u: Kosnica, Ivan, Staničić, Frane, Državljanstvo u Hrvatskoj: razvoj i izazovi suvremenog uređenja, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2023.
7. Zlatković Winter, Jelena, Državljanstvo, nacionalni identitet i migracije: europska perspektiva, Revija za sociologiju, Vol. 32 No. 1-2, Zagreb, 2001.

PRAVNI IZVORI

1. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokoli broj 1, 4, 6, 7 i 11, Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 18/97, 6/99 – pročišćeni tekst, 8/99 – ispravak.
2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Odluka o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, NN – MU br. 12/93
3. Opća deklaracija o ljudskim pravima, Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, NN – MU br. 12/09

4. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine broj 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 – pročišćeni tekst, 55/01 – ispravak, 76/10, 85/10 – pročišćeni tekst, 05/14.
5. Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine broj 53/91, 70/91, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21
6. Zakon o upravnim sporovima, Narodne novine broj 36/24

SUDSKA PRAKSA

Praksa Europskog suda za ljudska prava

1. *Ahmadov protiv Azerbajdžana*, zahtjev br. 32538/10, konačna presuda od siječnja 2020.
2. *Alpeyeva i Dzhalagoniya protiv Rusije*, zahtjevi br. 7549/09 i 33330/11, konačna presuda od 12 lipnja 2018
3. *Genovese protiv Malte*, zahtjev br. 53124/09, konačna presuda od siječnja 2012.
4. *Ghoumid i ostali protiv Francuske*, zahtjev br. 52273/16, konačna presuda od rujna 2020.
5. *Hashemi i ostali protiv Azerbajdžana*, zahtjev br. 1480/16, konačna presuda od travnja 2022.
6. *Hoti protiv Hrvatske*, zahtjev br. 63311/14, konačna presuda od srpnja 2018.
7. *Huseynov protiv Azerbajdžana (br.2)*, zahtjev br. 1/16, konačna presuda od listopada 2023.
8. *Johansen protiv Danske*, zahtjev br. 27801/19, odluka o nedopuštenosti zahtjeva od ožujka 2022.
9. *K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 42387/13, odluka o očitoj neosnovanosti zahtjeva donesena u ožujku 2017
10. *Karashev i obitelj protiv Finske*, zahtjev br. 31414/96, odluka o nedopuštenosti zahtjeva donesena u siječnju 1999.
11. *Kurić i ostali protiv Slovenije*, zahtjev br. 26828/06, konačna presuda od lipnja 2012 .
12. *Labassee protiv Francuske*, zahtjev br. 65941/11, konačna presuda od rujna 2014.
13. *Mennesson protiv Francuske*, zahtjev br. 65192/11, konačna presuda od rujna 2014.
14. *Ramadan protiv Malte*, zahtjev br. 76136/12, konačna presuda od 21. lipnja 2016.
15. *S.-H. protiv Poljske*, zahtjevi br. 56846/15 i 56849/15, odluka o nedopuštenosti zahtjeva donesena u prosincu 2021.
16. *Sergey Smirnov protiv Rusije*, zahtjev br. 14085/04, odluka glede dopuštenosti zahtjeva donesena u srpnju 2006.

17. *Slivenko protiv Latvije*, zahtjev br. 48321/99, konačna presuda od listopada 2003.
18. *Usmanov protiv Rusije*, zahtjev br. 43936/18, konačna presuda od 22. prosinca 2020.

Odluke i rješenja Ustavnog suda Republike Hrvatske

1. U-III-1918/2000 od 17. prosinca 2003. i izdvojena mišljenja sudaca

MREŽNI IZVORI

1. Državljanstvo i apatridnost, priručnik za parlamentarce, br.11 - 2005. (http://www.ipu.org/PDF/publications/nationality_cr.pdf) (pristup: 13. prosinca 2024.)
2. Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights - Right to respect for private and family life, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2024., https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_eng (pristup: 13. prosinca 2024.)
3. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Tko su osigurane osobe HZZO-a, <https://hzzo.hr/obvezno-zdravstveno-osiguranje-0/tko-su-osigurane-osobe-hzzo> (pristup: 13. prosinca 2024.)
4. Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Isprave potrebne za sklapanje braka, <https://mpudt.gov.hr/gradjani-21417/iz-djelokruga/sklapanje-braka/isprave-potrebne-za-sklapanje-braka/24514> (pristup: 13. prosinca 2024.)
5. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Naknade i usluge u sustavu socijalne skrbi, <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/socijalna-politika-11977/naknade-i-usluge-u-sustavu-socijalne-skrbi/11978> (pristup: 13. prosinca 2024.)
6. Ministarstvo unutarnjih poslova, Vozačka dozvola, <https://mup.gov.hr/vozacka-dozvola-332/332>. (pristup: 13. prosinca 2024.)
7. Parliamentary Assembly, Resolution 2263 (2019), Withdrawing nationality as a measure to combat terrorism: a human-rights compatible approach?, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25430&lang=en> (pristup: 13. prosinca 2024.)